

## BORBE U SASTAVU 12. DIVIZIJE<sup>1</sup>

Poslije ulaska u sastav 12. divizije, brigada nije dugo čekala na svoj prvi zadatak. Već trećeg dana dobila je naređenje da glavnim snagama izvrši pokret prema Podravskoj Slatini, a manjim dijelom prema Daruvaru. Cilj ovog pokreta bilo je osiguranje napada na Viroviticu,<sup>2</sup> koju je napadala 18. brigada NOVJ. Viroviticu je branilo oko 500 domobrana iz Drugog konjičkog divizionu, 150 Nijemaca, 50 ustaša i 70 vojnika njemačkog policijskog SS bataljona.

Iako je sa nekoliko domobranskih oficira uspostavljena veza, radi nepružanja otpora 18. brigadi, preduzete su sve mjere da se napad tako organizuje i obezbijedi kako bi u svim varijantama uspio. Za napad je angažovano deset bataljona. Trebalo ga je otpočeti 6. novembra u 18 časova. Izvođenje napada na uporište povjerenjeno je 18. brigadi, a Čehoslovačka i Brodska brigada<sup>3</sup> su obezbjeđivale napad od neprijatelja iz pravca Podravske Slatine, Đurđevca, Velike Pisanice, Grđevca i Daruvara. Štab divizije, pored ovih brigada, imao je na raspolaganju i Diverzantski bataljon.

Sve se odvijalo prema predviđenom planu i Virovitica je uskoro zauzeta.

Zauzimanjem Virovitice<sup>4</sup> postignut je jedan od dotad najvećih uspjeha u Slavoniji. Domobranska posada, na

<sup>1</sup> Naredba Štaba 6. korpusa od 27. X 1943. god., Zbornik, t. V, knj. 20, dok. 172, str. 611.

<sup>2</sup> Zbornik, t. V, knj. 21, dok. br. 26, str. 129.

<sup>3</sup> Zbornik, t. V, knj. 21, dok. br. 12, str. 53.

<sup>4</sup> Istoga dana zauzeta je i Koprivnica, Zbornik, t. V, knj. 20 dok. 103, str. 383—388.

čelu sa svojim zapovjednikom Mirkom Urbanom, bez ijednog ispaljenog metka, prešla je na stranu NOV. Posada je brojala oko 500 domobrana, od toga 12 oficira i 22 podoficira. Sa sobom su prenijeli sve svoje naoružanje, jahaće konje sa sedlima i drugu ratnu opremu. Nijemci, ustaše i žandarmi pružili su žestok otpor, ali su poslije dvadesetočasovne borbe jednim dijelom pobijeni i zarobljeni, dok je ostatak uspio da se probije u pravcu mađarske granice. Pored ovih, iz Virovitice su se izvukla i dva oklopna voza, koja su cijelo vrijeme davala otpor iz rejona željezničke stanice. Vozovi su se uputili u pravcu Podravske Slatine.

U to vrijeme Brodska brigada (bez četvrtog bataljona) je na položajima između s. Cabuna i Podravske Slatine vodila borbu sa dijelom posade koja je podržavana vodom tenkova, prodrla iz Slatine do položaja 1. bataljona. Ovaj bataljon još u samu zoru izgubio je dvojicu boraca. Kriivicu za ovo snosi komandir 1. čete koji je dozvolio da borci u plitkom, tek iskapanom rovu spavaju. Ovo su iskoristila dvojica ustaša, koji su se probijali prema Podravskoj Slatini, a u s. Slađojevcima su se našli u vrijeme prolaska jedinica kroz ovo selo. Pobili su ih hladnim oružjem. Ovim je ujedno otkriven i položaj bataljona, te se, sasvim opravdano, Stab odlučio da ga promijeni. Istu noć u s. Slađojevcima ustaše su zaklale kurira 2. bataljona Josipa Lackovića, koji je iz bataljona išao u Stab brigade. U zoru dvadesetak ustaša upalo je u selo Meljane i iznenadilo i Stab Brodske brigade uz koji se nalazila jedna četa koja ih je odmah odbacila u pravcu s. Slađojevaca.

Sa linije: k. 116 — Bulino polje — s. Stražbenica — k. 152, koja se protezala ispred Slađojevaca, bataljoni su se pomjerali na novu liniju: k. 112 — s. Bistrica — s. Golo Brdo, koja se nalazila iza Slađojevaca. Na ovoj liniji jedinice su u zoru spremno dočekale neprijatelja. Jedna četa je zbog napada na neprijateljev lijevi bok postavljena na sjeverne padine brda Kupres. Kasnije je to učinio cio 12. bataljon, koji se nalazio na desnom krilu brigade. Nailaskom tenkova on je prestrojio svoje čete i zauzeo položaj paralelno sa cestom Podravska Slatina — Virovitica. Na taj način pješadija je odvojena od terikova. Nije im ništa drugo preostajalo nego da svoju pješadiju pomažu iz mjes-

ta, a ona se opet, bez tenkova, nije micala naprijed. Gađanjem u otvore na tenkovima onemogućavano je i njihovo uspješno dejstvo. Kako je posada protivtenkovskog topa zatajila, neprijatelj iz Podravske Slatine ostao je na dostignutim položajima sve do 14 časova. Nešto poslije toga iza položaja 1. čete 1. bataljona s leđa je izbio jedan oklopni voz i odmah iz pokreta otvorio vatru na borce, koji su ispred sebe imali tenkove. Kako je dio čete bio na otvorenom prostoru, napustio je željezničku prugu i prebacio se u jarak udaljen od pruge oko 100 metara. Unatoč žestoke vatre otvorene iz oklopnog voza, niko nije pogođen. Jedini gubitak, i to privremeni, bio je jedan teški mitraljez koji njegova posada nije uspjela da izvuče. Iste noći sa novih položaja upućena je grupa boraca, koja je prošla kroz protivnikove položaje, pronašla mitraljez i donijela ga u bataljon. Grupu je vodio komandir mitraljeskog odjeljenja Mate Petrović iz s. Klokočevika, kraj Slavenskog Broda. Glavni krivac za ostavljeni mitraljez bio je Rudolf Nahtigal.<sup>5</sup>

Te noći se i 2. bataljon povukao na nove položaje. To jt bilo dovoljno da se pronesu netačne vijesti da je neprijatelj uspio u svom pokušaju i da je produžio u pomoć opkoljenima i napadnutima u Viroviticu. Takvu informaciju primio je i Stab 18. brigade, i to baš u momentu kad je napad prelazio u završnu fazu. Zbog toga je Stab 18. brigade izdao naređenje da se sve snage brigade povuku.

Povlačenjem 18. brigade Virovitica je ostala prazna više od 24 časa, a onda su u nju umarširali dijelovi Stirovog bataljona i izvjestan broj vojnika njemačkog SS policijskog bataljona. Zbog toga Stab 12. divizije ponovo donosi odluku da se likvidira uporište u Virovatici. Pokret je odmah izvršen. Sa istim zadacima, pa Skoro i s istim rasporedom snaga, brigade su ponovo pristupile izvršenju postavljenog zadatka. Napad je otpočeo 23. novembra u 23 časa. Borci 18. brigade ponovo su prodrli u grad, ali ih je ovog puta čekalo iznenađenje. Ustaše i gestapovci povukli su se u čvrstu zgradu Gradskog poglavarstva, iz koje ih brigada nije mogla istjerati, budući da nije raspolagala

<sup>5</sup> Nestao u blizini Pleternice 29. decembra 1943.

teškim oružjem, a neprijateljev sistem vatre bio je tako organizovan da se bombaši nisu mogli privući branjenoj zgradi. Borba za ovaj tvrdi objekat trajala je do jutra sljedećeg dana, kada je izdato naređenje za povlačenje.

Unatoč neuspjehu u drugom pokušaju napada na Viroviticu rezultati ovih akcija, a i borbi na položajima, bili su veliki. U prvom napadu 500 domobrana, 12 oficira i 22 podoficira Drugog divizionu domobranske 1. konjičke pukovnije predali su se bez borbe. Zarobljeno je 55, ubijeno 17 i ranjeno 17 njemačkih vojnika i ustaša.<sup>6</sup>

Zaplijenjeno je 11 tekših mitraljeza, 3 laka mitraljeza, 12 puškomitraljeza, 3 laka minobacača sa 630 mina, 21 automat, 625 pušaka sa 400.000 metaka, 80 jahaćih konja i radio-stanica. Pored ovog, zaplijenjene su velike količine vojničke opreme, a naročito puno lijekova koji su odmah prebačeni u partizanske bolnice na Papuk i Ravnu goru. Uništena su sva postrojenja na željezničkoj stanici i jedna od tri dizalice (bager), koliko ih je posjedovala Nezavisna Država Hrvatska (NDH).

U svim ovim borbama gubici divizije bili su: 16 mrtvih i 53 ranjena, od kojih osam teže. Svi ostali, u sljedećih 30 dana, vratili su se u svoje jedinice.

Zbog bogatog plijena stanje odjeće i obuće znatno se popravilo.

Borbe za Viroviticu bile su iskustvo više.<sup>7</sup> Pokazalo se da se polovičnim rješenjem ne postižu uspjesi. Konstatovano je da su se jedinice slabo obezbjeđivale od neprijateljeve motorizacije. Ovo se naročito odnosi na 1. bataljon Brodske brigade koji je ostavio netaknutu željezničku prugu. Isto tako i cesta je bila prohodna za sva motorna vozila, a posebno tenkove. Samo izuzetnom srećom niko nije pogođen iz oklopnog voza. Zbog neodlučnosti ili kukavičluka neprijateljevih tenkista nije bilo gubitaka ni od tenkova.

<sup>6</sup> Prema izvještaju Velike župe, Bilo-gora od 7. XI 1943. god., Arhiv VII, reg. br. 29/12-1 k. 217, predalo se svega 300 domobrana. U stvari jedinicama 12. divizije predao se mnogo veći broj (Pismo Štaba 6. korpusa-, od 9. XI 1943. godine), Zbornik, t. V, knj. 21, dok. 48, str. 207.

<sup>7</sup> Zbornik, t. V, knj. 20, dok. 81, str. 326—331.

Ovaj slučaj je nedvosmisleno potvrdio da se jedinice na ovakvom zadatku moraju višestruko obezbijediti i ispred i pozadi posjednutog položaja. Pogotovu kad je riječ o ravničarskim i tenko-prolaznim terenima.

Borbe za Viroviticu, kao i borbe na obezbjeđenjima, pokazale su da dotad primjenjivani sistem veza i izvještavanja nije dovoljan i da je nesiguran, te je odlučeno da se ovom problemu ubuduće mora posvetiti više pažnje. Već slijedećih dana iza toga u svim jedinicama se raspravljalo o ovom problemu. Svakom pojedincu je ukazano na značaj brzog i tačnog izvještavanja, a u izboru kurira učestvovali su članovi KP i SKOJ-a osnovnih jedinica.

### *Rušenje pruga i ponovni napad na Čačince*

U drugoj polovini novembra odvijao se živ saobraćaj neprijatelja na cestama koje su iz Mađarske vodile u Podravinu. Ono što se dalo naslutiti uākoro su potvrdile informacije, dobijene sa neoslobodene teritorije. Naime, tih dana sva veća uporišta dobila su pojačanja. U Viroviticu i Donji Miholjac stigle su nove neprijateljeve jedinice koje su se prebacile iz Mađarske. U Daruvar je stigao 8. lovački puk, a u Pakrac dio jedinica 4. brdske brigade. Pojačane su neprijateljeve posade i na prugama Zagreb — Beograd i Banova Jaruga — Novska. Pojačanja su stigla u Našice, Slavonski Brod, Đakovo . . . Sve je to ukazivalo na pripreme neprijatelja da uspješnije parira našim jedinicama, koje su na ovoj teritoriji imali punu inicijativu.

Zbog toga Stab divizije donosi odluku da jedinice, na sektoru divizije, na što više mjesta, poruše željezničke pruge i telegrafsko-telefonske<sup>8</sup> linije. U ovom učestvuje 1 Brodska brigada. Za neko temeljitije srediavanje i pripreme ni ovog puta nije bilo dovoljno vremena. Borci se još čestito nisu ni odmorili od prethodnih borbi, a već su dobili nove zadatke. Noću, između 19. i 20. novembra, sve jedinice divizije prebačene su na prugu Virovitica — Po-

<sup>8</sup> Naređenje Štaba 12. divizije od 20. XI 1943. god. Zbornik, t. V, knj. 21, dok. 100, str. 374.

dravska Slatina. Poslije prvih rušenja 22. novembra na ovaj sektor su stigle sve jedinice, gdje su za 14 časova porušili prugu u dužini od blizu 15 kilometara.

Prilikom rušenja pruge, nedaleko od Podravske Slatine, jedinice Brodske brigade zapalile su u s. Suhopolju šest vagona krompira. To su učinile tek nakon neuspjelog pokušaja da ga izvuku na oslobođenu teritoriju. Međutim, i pored svih nastojanja intendanta brigade i intendantata bataljona nisu uspjeli da pronađu dovoljno prevoznih sredstava. Na toj dionici pruge spaljena su i uništena sva postrojenja i zgrade koje su služile željeznici. Na mnogo mjesta prekopane su ceste. Uništeno je puno vagona i nekoliko lokomotiva, a zaplijenjene su i veće količine raznog materijala, opreme i nešto oružja. Na toj dionici likvidirane su dvije posade koje su osiguravale prugu.

Istog dana, nakon povlačenja jedinica, sa rušenja pruge, jedna neprijateljeva kolona u jačini od 250—300 neprijateljevih vojnika njemačkog SS policijskog bataljona, pomognuta sa tri tenka i jednom tanketom, upala je u s. Cabuna, gdje se smjestila Brodska brigada. Borba je počela oko 11 sati i trajala punih pet časova.

Prije nego što su Nijemci ušli, u selu su bili razmješteni bataljoni za odmor. Na vrijeme obaviješteni, oni su se odmah izvukli na okolna brda. Oblične kote su brzo i neprimjetno posjednute, a kad je začelje neprijateljeve kolone ušlo u selo, jedinice 2. bataljona sa istočne strane su takođe ušle u selo. U isto vrijeme i ostali bataljoni su prešli u napad. Na taj način neprijatelj je bio gotovo okružen. Ostao mu je slobodan jedino zapadni pravac. U žestokom okršaju između Brođana i gestapovaca brigadi su najviše smetali tenkovi, koji su joj i nanijeli gubitke, a glavnu krivicu za ovo snosi posluža protivtenkovskog topa i posluže protivtenkovskih pušaka. Svima njima je u najodsudnijem momentu nestalo hrabrosti, te je propala povoljna prilika da se uništi ili onesposobi neki tenk. Zbog toga svi poslužiocci protivtenkovskog topa i protivtenkovskih pušaka zamijenjeni su novim borcima. U ovoj borbi ranjeno je 13 drugova, od kojih četiri teže. Četiri druga su poginula.

Unatoč velike pomoći koju su im pružili tenkovi gestapovci se nisu mogli dugo održati. Izbačeni iz sela, potra-

žili su spas u povlačenju. Budući da im je 2. bataljon završio pravac prema Virovitici, oni su se odlučili za povlačenje paralelnim putem koji vodi za Podravsku Slatinu. Za ovakvu odluku odlično su im poslužili tenkovi koji su krstarili glavnom cestom i nisu dozvoljavali borcima Brodske brigade da ih gone. Pa ipak, na bojištu je ostavio 20 mrtvih, a sedam ih se predalo.<sup>9</sup> Neprijateljevi podaci se unekoliko razlikuju. Prema tim podacima, oni su izgubili 33 vojnika u mrtvima i zarobljenima, i imali su i petoricu ranjenih.<sup>10</sup> Brigada je zaplijenila 1 puškomitraljez, 12 pušaka i 11 mina za teški minobacač.

Idućeg dana kompletna 12. divizija se prebacila na jugoistočnu stranu od Podravske Slatine i gotovo iz temelja porušila prugu i telegrafsko-telefonske veze na pravcu Podravska Slatina — s. Mikleuš — s. Čačinci u dužini od preko 10 km.<sup>11</sup>

Obaviještena o rušenju pruge jedna ustaška četa<sup>12</sup> i manja grupa gestapovaca krenula je u pravcu s. Nova Bukovica, gdje je ponovo naišla na jedinice Brodske brigade, koja se nalazila u selu. Na vrijeme obaviještena, brigada je spremno dočekala neprijatelja i poslije kratkog, ali žestokog okršaja neprijatelj je razbijen i odbačen nazad u Podravsku Slatinu. Tom prilikom ubijeno je 40 ustaša i gestapovaca (među kojima 3 oficira). Prema neprijateljevim podacima, oni su imali i 6 ranjenika. Odmah poslije završetka borbe, postavljajući jače osiguranje, divizija je nastavila sa rušenjem pruge i telegrafsko-telefonskih veza u pravcu s. Čačinci. Poslije toga ova pruga ostala je neupotrebljiva nekoliko mjeseci, a jedinice 12. divizije krenule su u Podravinu radi mobilisanja novog ljudstva. U selima Naudovac, Gačićte i Orešac divizija ostaje do 21. novembra. Dolazak naših jedinica u sela

<sup>9</sup> Izvještaj Štaba 12. divizije od 24. XI 1943, Zbornik, t. V, knj. 20, dok. 125, str. 438.

<sup>10</sup> Izvještaj Zapovjedništva glavnog stožera domobranstva od 27. XI 1943. godine, mikrofilm u Mikroteci VII, reg. br. 4/8-9.

<sup>11</sup> Riječ je o rušenju komunikacije Virovitica—Podravska Slatina, Zbornik, t. V, knj. 21, dok. 100, str. 374.

<sup>12</sup> Odnosi se na 3. sat 15. ustaške bojne. Dokumentat u Arhivi VII, reg. br. 13/1-3, k. 55.

Podravine nisu ostala bez rezultata, ali i bez protumjera neprijatelja. U želji da parira diviziji, neprijatelj je u Čačince uputio četu ustaša sa 80 gestapovaca da u ovom selu ponovo obrazuje svoje uporište. Poslije dolaska u s. Čačince oni su izvršili ispad i u s. Humljanima, gdje su prvo upali, ubili sve pohvatane muškarce-Srbe i nekoliko staraca i dječaka mađarske i hrvatske nacionalnosti. Cijena ljudskog života za ustaše je uvijek bila mala, a posebno kad su u pitanju nemoćni i nezaštićeni: žene, djeca i starci.

Zbog toga Štab 12. divizije izdaje naređenje Brodskoj brigadi da odmah napadne na s. Čačinci.<sup>13</sup> Gotovo bez ikakve pripreme brigada napada na uporište 27/28. novembra i protjeruje neprijateljevu posadu, koja na bojištu ostavlja 12 mrtvih ustaša i 8 gestapovaca. Dok 1, 2, i 3. bataljon napadaju Čačince, Mađarski bataljon, koji je ponovo u sastavu Brodske brigade, drži zasjedu na raskrsnici s. Mikleuš — s. Bukovica i Mikleuš — s. Stari Miljevci.<sup>14</sup> U ovoj akciji uspjeh je mogao biti i veći, ali jedinice brigade-čete i bataljoni — slabim održavanjem veze i bez ikakvog sadejstva s jedinicama, koje su osiguravale napad, učinile su niz propusta. To je omogućilo neprijatelju da se provuče u Donji Miholjac. Najveća slabost bila je u neodlučnosti jedinica da prvi postignuti uspjeh, odlučnim pokretom, iskoriste radi potpunog razbijanja, okruženja i uništenja neprijateljeve posade.<sup>15</sup> Naime, neprijateljevi vojnici nisu imali namjeru da se u Čačincima dugo zadržavaju, te se nisu ni spremali za odbranu. Postavljajući oko sela samo slabija obezbjeđenja, oni su našim bataljonima dozvolili da već u prvom naletu upadnu u selo, gdje je borba otpočela za pojedine kuće. Većina neprijateljevih vojnika se razbježala i ujutru, u 5 časova, uporište je bilo u rukama boraca Brodske brigade. Zarobljeno je 40 neprijateljevih vojnika i 27 pušaka. Do tog momenta Brodska brigada nije imala gubitaka.

<sup>13</sup> Zapovjest Štaba 12. divizije od 27. XI 1943. godine, Zbornik, t. V, knj. 21, dok. 143, str. 496—499.

<sup>14</sup> Zbornik, t. V, knj. 20, dok. 162, str. 577—579.

<sup>15</sup> Neodlučnost je povećana i zbog toga što se u jedinicama jedno vrijeme mislilo da u čačincima ima 700—750 neprijateljskih vojnika. Zbornik, t. V, knj. 20, dok. 169, str. 587—588.



Prije toga, dok je još trajala borba u Čačincima, u Našicama i s. Feričanci koncentrisala se neprijateljeva kolona tenkova,<sup>16</sup> koja je odmah krenula u pravcu Slavonske Orahovice i većinu jedinica, onih iz zasjeda, uhvatila na maršu i nanijela im gubitke od oko 100 mrtvih, ranjenih i nestalih. Najslabije je prošla 18. brigada, i to njemačka četa »Ernst Telman«, jer su je tenkovi uhvatili na potpuno brisanom prostoru.<sup>17</sup> Više od polovine boraca ove čete je ubijeno ili ranjeno. Slučaj je htio da su njemački tenkisti okrenuli topovske i mitraljeske cijevi iz 14 tenkova na svoje sunarodnike, koji su se borili u redovima boraca NOV.

Pored 102 neprijateljeva tenka, u ovoj akciji učestvovala je 2. ustaška pukovnija i dijelovi 15. ustaške bojne. Prethodnica ovog sastava, pomognuta sa 5 tenkova, sukobila se sa borcima Čehoslovačke brigade i u toj borbi izgubila jedan tenk i nekoliko svojih vojnika.

Dolaskom u Slavonsku Orahovicu tenkovska kolona se podijelila na dva dijela. Jedna kolona je produžila u s. Duzluk, a druga kolona sastavljena isključivo od tenkova, u s. Čačince, gdje se još uvijek nalazila gotovo kompletna Brodska brigada. Budući da je iznenađena, brigada je razdvojena na dva dijela. Dio brigade, koji je bio bliže brdima, izvukao se iz sela, ali uz gubitke od 16 mrtvih i 19 ranjenih.<sup>18</sup> Iako su se našli u mnogo težem položaju, jedinice koje su bile u dijelu sela iz kojeg se moglo povlačiti samo prema r. Dravi, a to znači u ravnicu, mnogo su bolje prošle. Izbjegavajući opkoljavanje, dio brigade, oko 250 boraca, otpočeo je sa povlačenjem prema r. Dravi.

<sup>16</sup> Riječ je o njemačkom 901. motorizovanom puku, bez 2. bataljona. Podaci iz arhiva VII, reg. br. 28/20-a, k. 6, 29/20-a, k. 6 i 30/20-a, k. g.

<sup>17</sup> Ova četa formirana je u s. Slatinski Drenovac kod Podravske Slatine 15. VIII 1943. od pripadnika njemačke narodnosti, od 17 preživjelih boraca ove čete četvorica su poginula od eksplozije jedne jedine granate u selu Vrhovci Gradski 12. II 1944. Tom prilikom je poginuo i Ervin Kaucman, komesar čete, predratni skojevac iz Slavonskog Broda. Zbornik, t. V, knj. 21, dok. 169, str. 587—589.

<sup>18</sup> Izvještaj Štaba 6. korpusa od 30. XII 1943, Zbornik, t. V, knj. 21, dok. 169, str. 587—589.

O pružanju otpora nije bilo ni govora. Svako se snalazio kako je znao. Borci nisu smjeli da ostanu u selu jer se pretpostavljalo da tenkovi nastupaju sa pješadijom. Nasuprot 30—40 neprijateljevih tenkova našlo se 250 boraca bez ikakvog protivtenkovskog naoružanja. Na njihovu sreću Nijemci su se zadovoljili da ih gađaju iz mjesta. Iako je teren bio prohodan za tenkove, oni nisu krenuli za borcima brigade, što je ovima omogućilo da se povuku prvo preko rijeke Vojlovice, a onda u šumu Rasovac. U ovoj šumi dio brigade je ostao do prvih poslijepodnevnih časova. Tada ih je skupio načelnik štaba Brodske brigade Gojko Kovačević Plavi i kapetan Zdravko Uskoković, jer su oni bili najstariji od rukovodilaca. Kad im se ukazala prva mogućnost oni su svim jedinicama saopštili svoju odluku. Odlučeno je da se pokuša u toku noći probiti do obližnjih brda, gdje je bila glavnina brigade. Odmah se prišlo pripremama i organizaciji predstojećeg marša.

U prvi sumrak kolona je krenula u pravcu juga. Kretanje je bilo malo lakše nego u toku dana, jer je zemlja počela da se smrzava. Oko pola noći kolona se zaustavila u naselju Gutmanovci — pustara (10 km od s. Feričanci) da bi se starješine jedinica dogovorile o daljem pravcu kretanja i mjestu prebacivanja preko ceste i pruge. Za to vrijeme skoro svi borci su polijegali po zemlji i čvrsto zaspali. To je kolonu zadržalo još desetak minuta, a onda je opet krenula u pravcu ceste, pruge i brda.

Gladna i premorena od velikog naprezanja, koje je imala tog i prethodnog dana, kolona je sporo odmicala, jer je izbjegavala sva opasna mjesta. Oko 2 sata poslije pola noći naišla je na ustašku zasjedu. Umorni i bijesni na sve što preživljavaju, borci su bez zastoja jurnuli na zasjedu i poslije nekoliko minuta 14 ustaša je bilo manje, a koloni je put bio prokrčen.<sup>19</sup>

Poslije ovog kolona je bez prepreka prešla prugu i cestu i u zoru se dohvatila prvih brda. Istog dana smjes-

<sup>19</sup> Poslije napada na s. čačince, propusta i gubitaka, izvršena je smjena kadra u 18. i Brodskoj brigadi. Za novog komandanta Brodske brigade je postavljen Duka Prilika, a za novog političkog komesara, nešto kasnije (6. XII 1943) Duka Balenović. Tom prilikom je i Stjepan Funarić Jota došao na dužnost zamjenika političkog komesara brigade.

tila se u s. Sumeće, da bi se tek 30. IX sastala sa glavnom brigade u Slavonskoj Orahovici.

Idućeg dana je za Stab divizije, koji se nalazio u Orahovici, i za Brodsku brigadu, organizovana priredba sa programom umjetničke grupe »August Cesaree«. Poslije priredbe brigada je odmah, preko s. Duzluka i Krndije, krenula na planinu Dilj. Ostao je samo 1. bataljon, koji je slušao govor pukovnika Petra Drapšina, komandanta korpusa. Odmah iza toga krenuo je i 1. bataljon, koji je preko planine Krndije, oko 23 časa stigao u selo Londžicu.

Borbe sa njemačkim tenkovima ispoljile su stare slabosti protivtenkovske odbrane. Tom prilikom se konačno uvidjelo da teret borbe protiv tenkova ne mogu nositi samo posade protivtenkovskih pušaka. Pokazalo se kao nužno da u svakoj desetini bude po jedan borac naoružan sredstvima za uništavanje tenkova. Isto tako je izvučena pouka da prepreka nije prepreka ako nije i branjena. Dotad se praktikovalo da se cesta prekopa u širini od 2 m što predstavlja prepreku za manje tenkove, ali ne i u ovakvom slučaju, kada su Nijemci u borbu uveli i veće tenkove. Zbog toga je izdato uputstvo svim jedinicama da se ubuduće prekopi moraju praviti u širini od 4—5 m i da obavezno budu branjeni bar sa nekoliko protivtenkovskih pušaka i po kojim automatskim oružjem. Naređeno je i to da se osmatrači snabdiju signalnim pištoljima i da se u svakoj prilici, ako je to moguće, povežu telefonskom linijom. Ako to nije izvodljivo, treba da se obavezno organizuju relejne stanice koje bi obezbijedile bržu i sigurniju službu obavještanja.

Istini za volju, za sve ovo nisu ni postojale neke naročite mogućnosti. Sredstva za borbu protiv tenkova, kojima je brigada raspolagala, bila su veoma oskudna. Prema tome, nije ni bilo intenzivnije obuke boraca i njihove pripreme za vođenje borbi s tenkovima. U protivnom, jedinice, iako iznenađene, imale su velikih mogućnosti da se na nekim pravcima s uspjehom suprotstave tenkovima i da im nanesu ozbiljne gubitke. Mora se priznati da većini boraca, a i starješina, nisu bile poznate mogućnosti uspješ-

ne borbe sa tenkovima. Oni nisu poznavali njihove taktičko-tehničke mogućnosti i njihove slabosti. Uostalom, to je u našoj oslobodilačkoj borbi bio najčešći slučaj. Najviše se učilo na ovakvim primjerima i susretima. Iskustvo se



*Crkvari (Krnjija) 30. I 1944. Štab brigade slijeva nadesno: komandant Duka Prilika, informativni oficir Pilot, načelnik Štaba Gojko Kovačević Plavi, zamjenik političkog komesara Stjepan Funarić Jota i politički komesar brigade Duka Balenović*

sticalo u borbi. To je bila surova škola ratovanja i nju su koristili samo oni koji su uspjeli da prežive jedan ili više ovakvih sudara.

Vodeći borbe u sastavu 12. divizije, brigada je stalno jačala. Od 518 boraca, koliko je imala na dan formiranja u prvj polovini novembra brojala je 780 boraca.<sup>20</sup> I dalje

<sup>20</sup> pogled socijalnog i nacionalnog sastava i političke pripadnosti ljudstva 12. divizije od 10. XI 1943. god. Arhiv VII, reg. br. 14/3, k. 881. Prema tom popisu divizija je brojala preko 2.500 boraca.

je u njoj najviše bilo seljaka (451) i radnika (225). Budući da je Mađarski bataljon djelovao samostalno nije ni uzet u obzir u ovom popisu. Isti je slučaj i sa vodom Nijemaca, pa je zbog toga nacionalni sastav sužen na svega četiri nacionalnosti: Srbe, Hrvate, Slovence i Muslimane. U tom periodu, među 780 boraca, bilo je 219 članova KPJ i Skoja, a i 16 kandidata Partije.

U svakodnevnim borbama brigada je sve više poprimala vojnički izgled. U njenom sastavu je i Mađarski bataljon, u koji je umjesto Karolja Geria,<sup>21</sup> dotadašnjeg komesara, došao Stevo Pravdić.

Za politički i kulturno-prosvjetni rad sa borcima nije se mnogo učinilo. Iako je u ovom periodu bilo više važnih događaja, oni su prolazili nezapaženo i pored boraca i pored rukovodilaca. Osim toga, politički rad je slabo povezan sa kulturno-prosvjetnim radom, a ovaj se, opet, organizovao u vrlo skromnim okvirima i sa vrlo malo inventivnosti.

Nekoliko usmenih novina, koje su održane u okviru bataljona, nisu bile na zavidnom nivou, te nisu mogle pobuditi veće interesovanje boraca. Osjećala se velika pasivnost agitpropa brigade, koji je svoj nerad pravdao nedostatkom tehničkih sredstava.

U ovom periodu Brodska brigada je u okviru divizije najslabije stajala sa obučom. Bilo je preko 50 potpuno bosih boraca i dosta boraca koji su imali slabu odjeću ili neke dijelove nisu uopšte imali.

Imajući u vidu nedovoljan politički i kulturno-prosvjetni rad u jedinicama, naročito nižim, Štab divizije je već u idućem mjesecu organizovao vojnopolitički kurs za osposobljavanje nižih vojnopolitičkih rukovodilaca. Na ovaj kurs iz svake čete su išla dva druga, i to jedan na politički, a drugi na vojnički kurs. Ovi kursevi su dali dobre rezultate, ali, na žalost, iz Brodske brigade, već na drugom kursu nije bilo nikoga, jer je brigada prebačena u sastav 28. udarne divizije, a ovde se takvi kursevi, u to vrijeme, nisu organizovali.

<sup>21</sup> Poginuo kao komesar bataljona 1944. god.

### *Trodnevni marš divizije*

Radi približavanja Đakovu i planiranog napada na ovo uporište, Stab 12. divizije je izdao zapovijest u kojoj je precizirao trodnevni<sup>22</sup> marš divizije sa zadatkom da se divizija, iz okoline Podravske Slatine prebaci u sela na istočnim padinama Dilja. Budući da je trebalo savladati udaljenost od blizu 90 km marš-ruta je podijeljena u tri etape, koje je divizija prešla 8, 9. i 10. decembra.

Brodaska brigada prvog dana marša kretala se pravcem s. Macute — s. Bokane — s. Mikleuš — s. Čačinci — Slavonska Orahovica. Stab brigade se prvog dana smjestio u Orahovici. Drugi dan marša bio je najnaporniji. Kretalo se van puteva i po jako ispresjecanom terenu. Brigada je preko Duzluka i Gradca (na cesti između Našica i Slavanskog Broda) stigla u s. Londžicu, a onda u sela Jelovac, Marinković i Bukovac, gdje je i prenoćila. Zajedno sa 3. bataljonom, u Jelovcu, smjestio se i Stab brigade.

Iako umorni od dvodnevnog marša, uviđajući da se vraćaju na Dilj, borci su treću etapu prešli u najvećem raspoloženju. Pjesma nije prestajala. Dolazilo se u sela, koja su dala svoje sinove u ovu brigadu. U svakom selu, kroz koje se prolazilo, borce je čekalo neko iznenađenje: jelo, kolači, piće, tople vunene čarape, šalovi, džemperi. .. Bili su to uobičajeni pokloni koje su omladinke dijelile borcima duž kolone, ne zaustavljajući je ni za trenutak. Najbolje su prolazili mitraljesci i najmlađi borci-dječaci. Odbornici i pojedini domaćini izlazili su pred komandante i molili ih da jedinice zaustave baš tu, u njihovom selu, kako bi seljani što bolje ugostili svoje sinove, braću i sestre — svoje najbliže.

Iz sela prosutih po Londžici, desetak km južnije od Našica preko s. Rozmajerovac, s. Paučje i s. Breznica, brigada je istog dana stigla u Levanjsku Varoš, gdje se smjestila i zanoćila. Poslije dolaska u ovo selo, Stab brigade je poduzeo sve mjere da se obezbijedi nesmetan odmor borcima i prikupi što više podataka o neprijatelju u obližnjim uporištima, a posebno o posadi u Đakovu. Ovdje je bri-

<sup>22</sup> Zadatak 12. divizije bio je da se približi i izvrši napad na Đakovo, Zbornik, t. V, knj. 22, dok. 26, str. 96.

gadi dodijeljena izvjesna količina benzina za punjenje boca kojim će se snabdjeti po jedan borac iz svake desetine.

Ostale brigade i Stab divizije smjestili su se u obližnjim selima. Stab divizije i Stab Čehoslovačke brigade smjetili su se u s. Slobodna Vlast, udaljenom od Levanjske Varoši svega tri km. Ovakav raspored zadržao se svega jedan dan. Već 11. decembra izdata je zapovijest da se 12. decembra izvrši novi pokret jedinica sa slijedećim rasporedom smještaja: 18. brigada: Slobodna Vlast i Levanjska Varoš; Čehoslovačka brigada: Levanjska Varoš i s. Veliko Nabrđe, a Brodska brigada u s. Majur.

Povratak na Dilj unio je nova raspoloženja među borce Brodske brigade, ali su se tih dana pojavili i problemi. Zbog neprekidnih pokreta i dugih marševa, koje je brigada imala, mnogi borci su ostali bosí. Priličan broj boraca je bio bez šinjela, a mnogi su bili u civilnim odijelima. Broj ovakvih boraca penjao se i do 30%. Još veći problem, potenciran povratkom na područje, otkud je bio najveći broj baraca, bila je pojava samoudaljavanja, koja je u pojedinim slučajevima prerastala u dezerterstvo. Nešto zbog povratka u blizinu svojih sela i čežnje za rodnim krajem, a nešto i zbog slabosti u rukovođenju jedinica, pojedinci su noću napuštali čete i odlazili svojim kućama u želji da vide i obiđu svoje najmilije i da se u zoru ili već u toku noću ponovo vrate u brigadu. Međutim, sticajem okolnosti, zbog nagovora porodice ili iz straha od kazne zbog samovoljnog udaljavanja iz jedinice, ili, naprosto zbog toga što brigadu nisu našli u istom selu u kome su je ostavili, pojedinci su poslije toga ostajali kod svojih kuća, sa neraščišćenim pojmovima i stavom o tome šta dalje da rade. Neki su uspijevali neopaženo da se udalje iz jedinice i da se u zoru ponovo neopaženo vrate. Iako su ovakvi slučajevi spadali u teške prekršaje vojničke discipline u nižim jedinicama najčešće se preko njih prelazilo šutke. Međutim, bilo je i takvih slučajeva, u kojima su pojedinci napuštali čete, sa već unaprijed smišljenim planom da se više ne vrate, a u jedinici izazovu demoralizaciju.

Poslije prvih uočenih simptoma ovakvog stanja, Stab brigade je preduzeo energične mjere. Formiran je ratni sud u brigadi, a iz svih jedinica upućeni su patrola koje

su prikupljale i vraćale u brigadu sve one koji su pronađeni. Dvojica dotadašnjih boraca Brodske brigade Jozo Dujmović i Milovan iz s. Negoslavci vraćeni su među prvima. Za Dujmovića je dokazano da je dezertirao iz neprijateljskih pobuda i njega je sud brigade osudio na smrt. Milovan je pomilovan, ali je razoružan, što je takođe predstavljalo veliku kaznu i degradaciju. Ova presuda izvršena je u s. Levanjska Varoš, na obali potoka Brezovac. Presuda je pročitana pred postrojenom brigadom, a izvršena tek poslije pristanka svih boraca, koji su prihvatili presudu kao jedino rješenje ovom dezertneru koji je htio da potkopa maral i disciplinu u brigadi, a sasvim je sigurno da bi, prije ili kasnije, s oružjem u ruci, prišao neprijatelju.

Tih dana u brigadi je otkriven i jedan ustaški špijun, rodom iz s. Humljana. Za njega je dokazano da je radio za ustaše, te je i on, nakon izricanja smrtno kazne, strijeljan.

Poslije ovog, sama od sebe, nametnula se potreba mnogo intenzivnijeg političkog rada sa borcima. Partijske ćelije i skojevske grupe iza toga održale su niz sastanaka na kojima se raspravljalo o ovoj pojavi. Svakom pojedincu je ukazivano na to da se ni jedno ratovanje ne može zamisliti pod uslovom da ga svaki borac vodi iz svoje perspektive ili iz perspektive svoga sela. Isto tako potencirana je disciplina kao osnova svake organizacije, a posebno vojničke formacije, koja uvijek i na svakom mjestu mora biti sposobna da izvrši postavljene zadatke, bez obzira gdje će se oni izvršavati. Radi toga u svim bataljonima održana su predavanja i diskusije o disciplini. Ova predavanja održali su najsposobniji komesari četa, a diskusije su usmjeravali komesari bataljona. Kako je u jedinicama bio izvjestan broj drugova, koji ranije, u Diljskom odredu, nisu polagali partizansku zakletvu, za njih je sada organizovano naknadno polaganje zakletve, što je svakako imalo veliko dejstvo.

Preduzete mjere i cjelokupan rad starješina u brigadi imao je značajnog udjela u otklanjanju ovog problema i on se od tada više nikad nije pojavio u tako oštroj formi. Akt strijeljanja teško je pao svakom pojedincu. Borci su



to sami iznosili. Mnogi, iako naviknuti da smrti gledaju u oči, okretali su glave i ruke stavljali na uši da ne čuju molbe i preklinjanja osuđenih i plotune izvršilaca pravde. Oni su u isto vrijeme bili ubijedeni u ispravnost ovakve odluke, pa ipak malo ko će zaboraviti ova strijeljanja. Bilo je to i inače vrijeme kad je smrt kosila širokim zamasima, pa su ovakvi slučajevi još više pojačavali užase rata.

Povratkom na sektor istočne Slavonije štabovi su vjerovali da će problem bosih i slabo obuvenih biti uspješno riješen poslije predstojećih planiranih akcija.

### *Napad na Đakovo*<sup>23</sup>

Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije, krajem 1943. godine, postiže nove pozitivne rezultate. Pored uspjeha, koje su postigle slavonske jedinice, u ovom periodu su zabilježene pobjede i na širem području Hrvatske, kao i u Bosni i Sandžaku. Slobodna teritorija se znatno proširila, saobraćaj na prugama, koje je koristio okupator, sveden je na minimum, NOV je oslobodila veći broj gradova i sela, a priliv novih boraca bio je sve veći. Zbog toga, početkom decembra, neprijatelj preduzima istovremeno ofanzivna dejstva u Bosni, Crnoj Gori, Sandžaku, Kordunu, Baniji, Dalmaciji i Primorju.

Dolazak 12. divizije u istočnu Slavoniju pada baš u vrijeme kad su se na drugim frontovima vodile najžešće borbe. Zbog toga je odmah donesena odluka da 18. brigada napadne Đakovo, a Brodska brigada Gorjane i na taj način, udarajući neprijatelja na njegova osjetljiva mjesta i u dubokoj pozadini, olakša teret jedinicama koje su vodile teške borbe, a posebno jedinicama 4. i 8. korpusa NOVJ.<sup>24</sup> Zapovijest za napad na Đakovo Brodska brigada

<sup>23</sup> Zapovijest Štaba 12. divizije od 12. XII 1943. godine, Arhiv VII, reg. br. 22/1, k. 881.

<sup>24</sup> Radi toga Štab 6. korpusa upućuje 28. diviziju da u Turo-polju sadejstvuje jedinicama 8. divizije. Zbornik, t. V, knj. 22, dok. 48, str. 170—172. Zajedno sa Turopoljsko-posavskim NOP odredom jedinice 28. divizije napale su njemačko-domobranksu posadu na aerodromu Kurilovac (kod Zagreba).

je dobila u s. Majur 12. decembra. U Đakovu, prema do-  
bijenim procjenama, nalazilo se 450 Nijemaca, 40 žan-  
darma i manji broj ustaša. Neposredni zadatak za napad  
dobila je 18. brigada. Početak napada određen je za 14. XII  
u 5 časova ujutru.<sup>25</sup>

Brodsko brigada, kojoj su dodijeljena dva bataljona  
Diljskog odreda, dobila je zadatak da prema selima Stari  
Mikanovci, Strizivojno, Vrpolju i Slavenskom Brodu po-  
stavi osiguranja i na taj način s južne i istočne strane  
uporišta u Đakovu obezbjedi nesmetan napad 18. brigadi.

Poslije napornog noćnog marša, po veoma blatnjavom terenu,  
bataljoni su zauzeli položaje: jedan bataljon Diljskog partizanskog  
odreda postavio je osiguranje ispred s. Đurđenca, prema s. Starim  
Mikanovcima i s. Vrbici. Ovo osiguranje nastavljeno je na osigura-  
nje četa Osječkog partizanskog odreda, koje se sa sjevera prote-  
zalo do s. Vučevci, udaljenog od s. Đurđenca 5 km.

Treći bataljon Brodske brigade i Mađarski bataljon zauzeli  
su položaje ispred sela Budrovaca sa ciljem da ne dozvole prodor  
neprijatelja sa pravca željezničke pruge. Prvi kraj odbrane pro-  
tezao se od k. 83, trigonometar 84 i dalje do blizu željezničke sta-  
nice s. Budrovci — s. Piškorevci.

Drugi i 1. bataljon nadovezali su se na položaj 3. bataljona  
i zauzeli položaj sa slijedećim rasporedom: 1. četa 2. bataljona za-  
uzela je položaj na širini od 500 metara istočno od pruge Đako-  
vo—Vrpolje. Na položaje 1. čete nastavljao se položaj 2. čete, koji  
se protezao od ceste gdje je položaj zauzela 3. četa. Na ovaj polo-  
žaj nastavili su se položaji 2. i 3. čete 1. bataljona. Dvije čete za-  
posjele su položaje ispred južne strane s. Piškorevaca koji se pro-  
tezao od s. Glovac Gaja. Prva četa ovog bataljona zaposjela je po-  
ložaj na cesti između Starih i Novih Perkovaca. Na cesti Đa-  
kovo—Vrpolje postavljen je jedan pt-top i jedna pt-puška.

Na pravcu Slavonski Brod — s. Trnava — Đakovo, ispred  
s. Trnava na Franina brdu, zauzeo je položaj 2. bataljon Diljskog  
NOP odreda. Na taj način zatvoreni su svi pravci kojima je ne-  
prijatelj mogao uputiti pomoć napadnutoj posadi u Đakovu. Sve  
jedinice su se propisno ukopale, povezale se rovovima punog pro-  
fila i porušile sve mostove preko potoka i kanala, na pravcima koji  
su izvodili na njihove položaje. Isto tako, na više mjesta, prekopane  
su ceste i porušena pruga. Grupa diverzanata, koja je dodije-  
ljena brigadi, porušila je prugu na pravcu Strizivojna—Đakovo, na  
kanalu Brežnica i Košnica. Ispred ovih kanala pionirska četa je  
prekopala cestu i onesposobila je za saobraćaj motornim vozilima.

<sup>25</sup> Zbornik, t. V, knj. 22, dok. br. 45, str. 167—179.

Poslije ukopavanja, rušenja i miniranja prilaza, bataljoni Brodske brigade Diljskog NOP odreda i Mađarski bataljon, nešto prije početka napada na uporište u Đakovu, bili su spremni da zaustave neprijatelja ukoliko bi kojim od ovih pravaca krenuo u pomoć napadnutoj posadi u Đakovu.

Tačno u zakazano vrijeme 18. brigada je izvršila napad. Pa ipak na položajima Brodske brigade bilo je mirno sve do 13 časova, kada je prugom Vrpolje — Đakovo na položaje 2. bataljona naišao oklopni voz, ispred kojeg je nastupala jača patrola pješadije.<sup>26</sup> Borci 2. čete 2. bataljona pustili su patrolu sasvim blizu i već prvim plotunima potpuno je razbili. Posada iz voza, otvarajući snažnu vatru, uspjela je da pokupi ranjenike i da ih uvuče u voz. Trojicu poginulih ostavili su na poprištu borbe.

Pošto je pokupila svoje ranjenike, posada iz oklopnog voza ponovo je otvorila žestoku vatru na položaje 2. i 1. čete 2. bataljona. Tučena je i zgrada željezničke stanice, u kojoj se nalazio komesar brigade Duka Balenović i Nikola Karaula, zamjenik komandanta brigade. Vatra iz mitraljeza i topa nije prestajala sve do 20 časova. Budući da su borci bili dobro ukopani, niko nije ni ranjen ni poginuo. Dobro je prošao i dio Štaba brigade u zgradi željezničke stanice. U ovoj borbi posada iz oklopnog voza više puta je pokušala da popravi prugu, ali su je borci svaki put u tome spriječili. Kada se oklopni voz povukao, Pionirska četa brigade onesposobila je prugu u dužini od novih 200 metara. Isto tako, noću su još dublje prekopane ceste i sklonjena mostovna građa, kako bi slijedećeg dana uspješnije mogli odbijati nove neprijateljeve napade.

Za to vrijeme u uporištu Đakovo vodile su se žestoke borbe, u kojima su, najvećim dijelom, inicijativu u svojim rukama držali borci 18. brigade. Borcima 18. brigade stizala su pisma iz Brodske brigade, a i iz drugih jedinica, u kojima su ih borci uvjerali da neprijatelj preko njihovih položaja neće stići u Đakovo, ma koliko u tome nastojao.

<sup>26</sup> Kao pojačanje iz Vrpolja posadi u Đakovu upućen je: 206 oklopni voz, jedna policijska polučeta i jedna ojačana grenadirska četa, sve iz 187. rezervne divizije, Arhiv VII, dok. 31/20-a, k. 6.

Na položaje ostalih jedinica brigade, kao i na položaje Diljskog NOP odreda, neprijatelj nije ni ušao.

Budući da 18. brigada ni u toku noći nije postigla takve rezultate, koji bi obećavali uspješniju likvidaciju posade u Đakovu, a i zbog premorenosti boraca, Stab divizije je naredio da se sve jedinice povuku sa dostignutih i zauzetih položaja.<sup>27</sup> Rezultat tog napada, bio je 24 mrtva, 22 ranjena i 10 zarobljenih neprijateljevih vojnika. U isto vrijeme 18. brigada je imala 20 mrtvih, 48 ranjenih i 23 nestala. Za borce Brodske brigade 14. decembar je bio dan velikog iskušenja. Dotad ni jedan borac brigade nije imao priliku da se bori iz iskopanog rova sa punim profilom, na položajima postavljenim u ravnici, duboko u neoslobo-

*Ivan Gržinić Grga, komesar 2. bataljona. Poslije rata poginuo kao pilot-komandir eskadrile JRV u Skoplju*



đenoj teritoriji. Borci su uvidjeli da se pod uslovima dobrog ukopavanja i dobre organizacije vatrenog sistema odbrane mogu održati duže vremena i u uslovima kada je neprijatelj nadmoćniji.

U ovoj borbi naročito se istakla 1. četa 2. bataljona, koja je držala položaj na prostoru na koji je neprijatelj

<sup>27</sup> Zbornik, t. V, knj. 22, dok. 60, str. 220—221.



iz vrlo male blizine bacio 60—80 granata. Komandir Ivan Samardžija i komesar Ivan Gržinić Grga ličnim primjerima su pokazali kako se treba boriti kad je u pitanju izvršenje ovako važnog zadatka. Posivjeli i poprskani blatom, nisu se mogli prepoznati. Da je trebalo izdržati i idući dan, oni bi izdržali i položaje sigurno ne bi napustili. Prema naređenju Štaba divizije<sup>28</sup> brigada se sa položaja povukla 15. decembra 1943. god., u 8 časova ujutru. Tog istog dana brigada se smjestila u sela Trnava i Kondrić. Iako likvidacija uporišta nije potpuno uspjela, smjeli napad, energičnost i udarci koje je 18. brigada zadala neprijatelju, u njegovoj dubokoj pozadini, nisu mogli ostati nezapaženi i uskoro, iza toga, ova akcija je dala pozitivne rezultate.

### *Oslobođenje Gorjana*

Nakon odstupanja od Đakova jedinice 12. divizije prikupile su se na postoru oko neprijateljevog uporišta u s. Gorjanima (10 km sjeverno od Đakova).<sup>29</sup>

U neprijateljevom uporištu Gorjani tada se nalazilo 240 vojnika i vod ustaša naoružanih sa četiri teška mitraljeza i 9 puškomitraljeza.<sup>30</sup> Od ostalog naoružanja imali su puške i automate. Napad na ovo uporište bio je nastavak ofanzivnih dejstava u Slavoniji.

Od posljednjeg napada na ovo uporište<sup>31</sup> prošlo je 50 dana. U odbrani, koja je tada izdržala napad Brođana, gotovo se ništa nije izmijenilo. Sva odbrana koncentrisala se u centru sela. Na raskrsnici puteva, koji su se ukrštali gotovo u centru sela, Nijemci i ustaše izgradili su odličan sistem bunkera i rovova, koji su, pored dobro organizova-

<sup>28</sup> Izvještaj Štaba Brodske brigade od 16. XII 1963. god. Zbornik, t. V, knj. 22, dok. 71, str. 260.

<sup>29</sup> Zapovjest Štaba Brodske brigade od 16. XII 1943. godine, Zbornik, t. V, knj. 22, dok. 72, str. 261.

<sup>30</sup> Zapovjest Štaba 12. divizije od 16. XII 1943. godine, Arhiv VII reg. br. 24/1, k. 881.

<sup>31</sup> Ovo je bio treći napad na ovo uporište u drugoj polovini 1943. godine. Prvi napad na ovo uporište izvršio je 1. bataljon Diljskog odreda u augustu.

nog sistema vatre, bili ograđeni i žicom. Žičane prepreke i prilazi bunkerima i rovovima bili su minirani. Posada u s. Gorjanima osjećala se prilično sigurnom, ali, i pored toga, opreznost je bila zastupljena u punoj mjeri. Uspjeh koji su postigli u oktobru ulivao im je samopouzdanje i nadu da će odbiti svaki napad, ukoliko do njega dođe. Njihova računica i vjera zasnivale su se na realnim osnovama. Uređenje i organizacija odbrane zaista su bili na visini. Posada u s. Gorjanima imala je u vidu sve prednosti koje joj pruža njen odbrambeni sistem. Jedino je izgubila iz vida to da će napad izvršiti isti oni borci koji su prije 50 dana, u istom tom selu, na istim bunkerima i rovovima, bili vrijeđani i osramoćeni. Uz osjetne gubitke, pognutih glava, morali su se povući, a oni na povlačenja nisu bili navikli. Bile su to ljute rane koje su žestoko pekle. Od tada borci i rukovodioci u brigadi neprekidno su priželjkivali i zahtijevali da ponovo idu na Gorjane. Pri susretima ili na sastancima sa članovima Štaba brigade neprekidno je iskrsavalo to pitanje i postavljalo se kao imperativ, jer je bila u pitanju čast i ponos svakog pojedinca i svih jedinica brigade. Najzad, bio je to jedini poraz brigade u njenoj kratkoj historiji. I, konačno, poslije 50 dana priželjkivanja, ostvarenje želje bilo im je na domaku ruku. Odlučeno je da se ponovni napad na s. Gorjani izvrši 17. decembra, sa početkom u 20 časova. Za razliku od akcije na Đakovo, ovog puta je Brodska brigada napadala, a 18. brigada je držala osiguranje od Đakova. Napad na uporište otpočeo je sa zakašnjenjem od 90 minuta. Blato i kanali otežavali su kretanje topova, a s tim i cijele brigade. Drugi bataljon sa napadom je otpočeo još kasnije. Plan napada je bio sličan napadu od pre 50 dana. To nije bila slučajnost. Većina noćnih napada na manja uporišta odvijala su se gotovo na isti način. Čete se privuku nečujno na jurišno odstojanje, zauzmu najzgodnije položaje, koristeći pri tome prirodne zaklone, i tu čekaju početak napada. Uspjeh zavisi od silovitosti i brzine napada. Mnogo pucnjave usporava juriš, a najviše je prepušteno inicijativi manjih jedinica, grupa pa i pojedinaca. Često puta bombaši obave najteži dio napada. U mraku branilac ne gađa žive ciljeve. Puca nasumce. Najčešće iz straha i u paničnoj situaciji neprijatelj više misli na bježanje nego na stvarnu odbranu.

Ukoliko jedna od ovih komponenti ne iznevjeri, neće biti ni »pomoći« napadača i uporište mora biti likvidirano — obično sa neznatnim gubicima. Tako je bilo i ovog puta.

Sa sjevera, pravcem s. Punitovci i s. Punitovački Josipovac — crkva, prema centru sela, napadala je 2. i 3. četa 1. bataljona. Prva četa ovog bataljona napadala je putem koji je iz s. Krndije vodio prema crkvi. Zadatak ovog bataljona bio je likvidacija rovova i bunkera na tom pravcu. Ovaj bataljon je napadao u sastavu: tri streljačke čete, vod teških mitraljeza, četiri laka minobacača i protivtenkovski top 37 mm.

Drugi bataljon u sastavu: tri streljačke čete, vod teških mitraljeza, četiri laka minobacača i brdski top 75 mm, napadao je pravcima: 1. četa s. Tomašinci — s. Gorjani, 2. četa s. Gorjanski Ivanovci — s. Gorjani; 3. četa s. Đakovačka Satnica — s. Gorjani. Zadatak ovog bataljona je bio istovetan zadatku 1. bataljona.

Treći bataljon u sastavu: tri streljačke čete, vod teških mitraljeza i dva laka minobacača sa 1. i 2. četom, nastupa putem koji vodi od sela Putnjana preko k. 123 u pravcu centra sela. Druga četa ovog bataljona čistila je rovove i bunkere sa desne strane a 1. četa sa leve strane puta. Treća četa dobila je zadatak da nastupa iz pravca s. Krndija cestom koja izbija pravo u centar s. Gorjana. S ostalim jedinicama ova četa napada bunkere i rovove u centru.

Četvrti bataljon je određen u brigadnu rezervu.

Početak napada je bio silovit. Već u prvim jurišima 1. i 2. četa 1. bataljona upale su u rovove ispred crkve koja dominira selom.

Čete 2. bataljona stigle su nešto kasnije na određeni pravac, ali to su vreme nadoknadile žestokim napadom. Iako pod vrlo jakim vatrom, one su već u prvim satima borbe uspjele da se probiju do najutvrđenijih objekata. Na svom pravcu, ovaj bataljon je likvidirao nekoliko rovova i izbio u dvorište osnovne škole u kojoj su se smjestili kulturbundovci.

Prva i 2. četa 3. bataljona naišle su na najveći otpor. Žestokom borbom, pod kišom neprijateljevih metaka, čete su napredovale, od kuće do kuće, sve do bunkera.

Nijedna od četa nije iskoristila početnu inicijativu, kako bi se već u prvom naletu probile u neprijateljev sistem odbrane. Otvorena je žestoka vatra, ali kako nije uslijedio i pokret jedinica, ustašama i Nijemcima je pružena mogućnost da se srede i organizuju za odbranu.



Pošto se uspio srediti, neprijatelj se organizovano branio. Žestina otpora nije popuštala ni jednog momenta. Teški mitraljezi i minobacači brigade nisu im zadavali puno briga, a žičane prepreke sprečavale su bombaše i borce sa benzinskim flašama da se približe utvrđenim objektima. Iz jednog bunkera i ovog puta se oglasio ustaša koji je za sebe govorio da je Ilija Bosanac. I ovog puta on je vrijeđao borce i upućivao najpogrdnije riječi drugaricama.

Oko ponoći broj ranjenih i poginulih popeo se na blizu 20 boraca i rukovodilaca. Dvojica bombaša ostala su na žicama u pokušaju da u centralni bunker, u kome su se nalazile ustaše sa Ilijom Bosancem, ubace svežanj bombi. Na prilazu osnovnoj školi poginuo je mitraljezac Sveta Đokić iz Srema, partizan od 1942. godine. Među ranjenicima je bilo najviše skojevaca, a među njima i dvije drugarice, obe iz okoline Slavenskog Broda.

Poslije ponoći, kroz dvorišta i preko bašta, na položaje 2. čete 1. bataljona dovučen je protivtenkovski top 37 mm. Zapaljen je stog slame. Kada je vatra osvijetlila bunker, top je dejstvovao i poslije kratkog vremena učinio svoje. Jedan bunker, nedaleko od seoske gostionice, izgrađen na kraju obližnje bašče, uskoro je zašutio, ali smo i mi pretrpjeli teške gubitke.

Pomažući posadi protivtenkovskog topa, prvo je poginuo komandant 3. bataljona Teodor Bardak Tedo, Bosanac,<sup>32</sup> a pola sata kasnije i novi komandant istog bataljona Đuro Duka Ojdanić, koji je dotada bio Tedin zamjenik, a u međuvremenu ga je Stab birgade postavio za komandanta 3. bataljona.

Na drugoj strani sela, gdje je nastupao 2. bataljon, brdski top se nikako nije oglašavao. On se oglasio tek u zoru kad su i prve granate ispaljene. Da bi top izvukli na pogodan položaj, posluga je morala probiti nekoliko zidova, ali je zato uskoro dao dobre rezultate. Već prvih nekoliko granata razbile su jedan bunker u koji su, gotovo istog momenta, upali borci 2. čete 2. bataljona.

Na pravcu 1. bataljona, gdje je napadala 1. četa, najžešći otpor su davale ustaše iz centralnog bunkera. Tu

<sup>32</sup> Bardak Tedo, rodnom iz okoline Bosanskog Broda, jedan od najhrabrijih komandanata što ih je Brodska brigada imala, došao je u Slavoniju sa bosanskim proleterima.

je dovučen i protivtenkovski top koji je, pošto se već razdanilo, uspio da pogodi jednu od puškarnica iz koje je sipao vatru teški mitraljez. Pošto je vatra oslabila, borci 1. čete, predvođeni zamjenikom komandira Stjepanom Gregorićem Soljom (komandir čete je nešto ranije ranjen), upali su u bunker. Među prvim borcima koji su upali u ovaj ustaški brlog bili su Franjo Novak iz Grabarja, kraj Slavenskog Broda, i Savka, djevojka sa Kozare. Tom prilikom likvidiran je i ustaša Ilija Bosanac. Kad su u bunker upali borci 1. čete, on je molio za milost riječima: »Nemojte mene, ja sam Srbin«.

Poslije razbijanja prvog bunkera brdski top je usmjerio vatru na mitraljeska gnijezda smještena u crkvenom tornju. Tek tada je nastala panika u redovima protivnika. Videći da neće dugo izdržati, pokušali su sa probojem. Proboj je izvršen na pravcu 3. čete 2. bataljona. To se moglo i očekivati. Poslije proboja u potjeru su upućene dvije čete 2. bataljona. Borci ovih četa ubili su 10 neprijateljevih vojnika, a tom prilikom ubijen je i kapetan — zapovjednik posade u s. Gorjanima Vili Slarb (Schlarb). Pored toga u napadu na s. Gorjane ubijen je 91 ustaša i Nijemac, a više desetina je ranjeno. Zaplijenjena su 4 teška mitraljeza, 4 puškomitraljeza, 2 laka minobacača sa 70 mina, 40 pušaka i automat, nekoliko pištolja i više hiljada metaka.<sup>33</sup>

Zahvaljujući dosta bogatom plijenu u odjeći i obući, problem bosih i slabo obuvenih gotovo da je riješen. Poslije ove akcije, za izvjesno vrijeme, u brigadi nije bilo bosih.

Oko 8 časova, 18. decembra, s. Gorjani su u cjelini bili u rukama boraca Brodske brigade. U ovoj borbi ukupni gubici neprijatelja bili su 101 poginuli vojnik. Brodska brigada je imala 7 mrtvih i 23 ranjenika.<sup>34</sup>

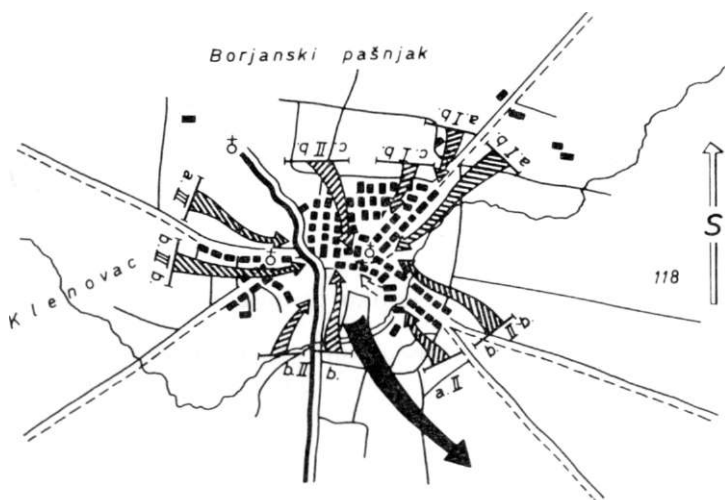
<sup>33</sup> Izvještaj Štaba Brodske brigade od 19. XII 1943. godine. Zbornik, t. V, knj. 22, dok. 96, str. 340—341.

<sup>34</sup> U izvještaju Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 24. XII 1943. g. stoji da su partizani zauzeli s. Gorjane 21. XII (original izveštaja nalazi se u Muzeju narodnog oslobođenja u Zagrebu), dok u našim dokumentima (Bojna relacija i izvještaj Brodske brigade i Štaba korpusa) stoji da je to bilo 18. decembra 1943. godine. Zbornik, t. V, knj. 22, dok. 96 i 97, str. 340—353.

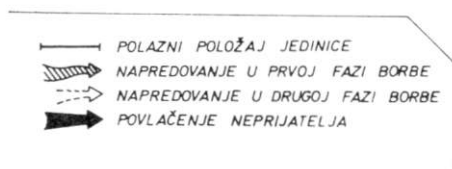
Napad na s. Gorjane osiguravale su Čehoslovačka brigada »Jan Žiška«, 18. brigada, Mađarski bataljon i Osječki odred, na položajima koji su se protezali linijom: s. Punivtoci — s. Tomašinci — s. Gorjanci Ivanovci — s. Đakovačka Satnica — s. Bračevci i šuma Krndija. Nijemcima i ustašama u Gorjanima pošlo je u pomoć oko 200 neprijateljevih vojnika. Ispred njih kretao se jedan tenk iz koga je njegova posada neprekidno pucala. Nakon veoma krat-

### S E M A

#### NAPADA BRODSKE BRIGADE NA UPORIŠTE GORJANI



RAZMER 1:25.000



ke borbe, tenk je oštećen, ali ga je neprijatelj uspio izvući pod zaštitom umjetne magle, a odmah zatim, bez ikakvog zadržavanja, povukao se u Đakovo.<sup>35</sup>

Za razliku od napada 26. oktobra, ovog puta napad je bio dobro organizovan. Zadatak je dobro pripremljen, a odluke i postupci starješina bili su u skladu sa stvarnom situacijom. Upotreba teškog naoružanja bila je dobra, ali tek u svanuće. Najveća slabost se ispoljila u prvim časovima borbe, prilikom prvih juriša i njihovih zaustavljanja ispred bunkera. Da su oni nastavljeni i odmah potpomognuti teškim oružjem — broj mrtvih i ranjenih vjerovatno bi bio manji, a i uspjeh bi bio veći. Zakašnjenje je takođe uticalo na tok i ishod napada. Bilo je tu i nedopustivog ogorčenja boraca koje se manifestovalo paljenjem seljačkih kuća. Toga bi bilo i više da na vrijeme nije spriječeno.<sup>36</sup>

Idućeg dana, nakon likvidacije uporišta u s. Gorjani, prema naredenju Štaba 12. divizije, Brodska brigada se povukla iz s. Gorjana i smjestila u s. Drenje. To isto su učinile i ostale jedinice divizije, koje su se rasporedile u neposrednoj blizini Brodske brigade.

Jedan dan kasnije, Divizija je ponovo izvršila pokret. Ovog puta Brodska brigada se smjestila u Levanjsku Varoš<sup>37</sup> (sjeverno od Slavenskog Broda), a Čehoslovačka u s. Slobodna Vlast, gdje se smjestio i Stab divizije. Osamnaesta brigada je raspoređena u s. Gašinci i s. Veliko Nabrđe, a Diljski NOP odred u s. Borojevci.

Za nepuna tri mjeseca postojanja brigade ovo je bila šesta borba u ravnici i može se slobodno reći da je to postala njena specijalnost. Prekaljeni u Diljskom odredu, gdje su se pojedini bataljoni, pa i kompletan odred, zalijetali u duboku pozadinu neprijatelja, na udaljenosti i po nekoliko desetina kilometara u ravnici, izvodili akcije i

<sup>35</sup> Ovu jedinicu zaustavili su borci Čehoslovačke brigade, Zbornik, t. V, knj. 22, dok. 67, str. 237—243.

<sup>36</sup> Kako nije ništa preduzeo da se paljenje spriječi, smijenjen je jedan komandir čete.

<sup>37</sup> Pokret je obavljen radi diverzija na prugama i napada na selo Gromačnik, nedaleko od Slavenskog Broda, gdje se nalazilo skladište municije. Zbornik, t. V, knj. 22, dok. 107, str. 393—396.

ponovo se vraćali u šumu Živčane ili na planinu Dilj, borci i rukovodioci Brodske brigade nisu zazirali od toga što se ide u napad ili se organizuje odbrana na otvorenom i tenkoprolaznom zemljištu. Istina, akcije su obično počinjale noću, ali ako je bilo potrebno napadati ili se braniti, ostajalo se i borilo i preko dana. I kasnije, kad se borački sastav potpuno izmijenio, vjerovatno pod uticajem starijih boraca i rukovodilaca, prekaljenih u borbama u ravničarskim krajevima, brigada je imala uspjeha u ravnici (najviše je došao do izražaja starješinski sastav, koji je ovladao vještinama borbi na ravnim terenima).

Pored stečenih iskustava boraca i rukovodilaca brigade, njoj je puno pomogao i narod Slavonije. Gotovo sva mjesta u Slavoniji bila su spremna da nam pomognu — bilo da se radilo o prikupljanju informacija i obavještenja o neprijatelju, pružanju materijalne pomoći i učešću u izvlačenju plijena, ili o kopađu protutenkovskih rovova, rušenju mostova i pravljenu drugih prepreka, koje su onemogućavale brzo prodiranje tenkova. Zbog toga, naše jedinice je rijetko kad neprijatelj iznenadio jer nas je uvijek neko izvijestio o tome sa koje strane i sa kakvim snagama nastupa. U takvim uslovima brigadi je olakšano uspješno ratovanje i na terenima gdje je sklop zemljišta išao u prilog neprijatelju.

Kako su neprijateljeva uporišta bila gusto načičkana i uvijek u blizini poprišta borbi brigade, odnosno divizije, odbrana se organizovala tik uz neprijateljevo uporište.<sup>38</sup> Na taj način neprijatelj je zadržavan na izlazu i prisiljavan na razvijanje, a manevarska prostorija jedinica u odbrani protezala se do uporišta. Zbog toga na savlađivanje prepreka neprijatelj je gubio vrijeme, a u tom istom periodu naše jedinice obično su stizale da napad privedu kraju.

Korišćenje povoljnih zemljišnih uslova protiv brojno jačeg i tehnički nadmoćnijeg neprijatelja je poznata partizanska taktika, jer geografski faktor u određenim uslovima umanjuje tehničku nadmoćnost neprijatelja. Kako je u ravnom dijelu Slavonije zemljište išlo u prilog neprijatelju, došao je do izražaja faktor svijesti i spremnosti

<sup>38</sup> Misli se na uporište koje bi uputilo pomoć napadnutima u nekom drugom uporištu.

naroda da pod našom zastavom ide u borbu, do kraja, bez obzira na uslove pod kojima se ona odvijala. Upravo nepovoljni geografski uslovi zahtijevali su stvaranje organizacije i mehanizma ratovanja na najvišem nivou, a i povećanje napora do krajnjih granica ljudskih mogućnosti.

Prije pokreta, koji će uskoro uslijediti, Vojni sud Brodske brigade je u dva navrata zasijedao i donio presudu dvojici boraca Brodske brigade, od kojih je jedan kažnjen prisilnim radom u trajanju od 6 mjeseci.

Ova kazna mu je izrečena što se u prethodnoj akciji predao ustašama, a da, u isto vrijeme, na to nije bio prisiljen. Vojni sud brigade došao je do zaključka da je Ljudevit Visak imao pasivno držanje prema neprijatelju, te ga je zbog toga proglasio krivim.

U drugom slučaju sud je bio stroži i jedan borac iz Bosne osuđen je na smrt. On je 18. decembra 1943. godine zaostao iza svoje jedinice i opio se u s. Drenje, kraj Đakova. Maltretirao je Franju Krištofa i Panicu Nemet. Da bi od Krištofa iznudilo jelo i piće, optužio ga je da je ustaša, i to samo zbog toga što je on na sebi imao pantalone zelene boje.

Poslije Krištofa i Panice svratio je kod seoskog katoličkog popa, napao ga i pokušao uhapsiti. Kad mu to nije uspjelo, zahtijevao je da to učini seoska straža, koja je ovog napasnika primorala da napusti selo i da se vrati u brigadu.

Kako je sud brigade došao do zaključka da je optuženi ubačen u naše redove kao neprijateljev agent, a za to su postojali i drugi dokazi, i zbog toga što je optuženi i sam izjavljivao da je prije dolaska u partizane bio u policijskim redovima, osuđen je na smrt i presuda je istog dana izvršena.

\*

Kako su operacije Nijemaca nastavljene u Bosni, Korunu i Baniji drug Tito je izdao naređenje 12. diviziji da produži ofanzivu protiv neprijatelja. Napadajući pruge Zagreb — Beograd i Caglin — Pleternica i neprijateljeva

upoširta u s. Gromačnik i s. Sibinj, divizija je produžila ofanzivu.

U ponoć između 23. i 24. decembra jedan bataljon Čehoslovačke brigade i jedan bataljon Diljskog NOP odreda napali su Gromačnik, a u zoru su se povukli. Preostala dva bataljona Čehoslovačke brigade, držeći zasjedu nedaleko od s. Sibinj, napali su neprijatelja u ovom selu i postigli odličan uspjeh. Između ostalog, paljenjem je uništeno 98 kamiona.<sup>39</sup>

Brodsko-batalska brigada je bila u zasjedi prema Slavanskom Brodu.<sup>40</sup> Pored toga što je vodila borbu s neprijateljem koji je krenuo iz Slavanskog Broda, jedinice brigade su na nekoliko mjesta porušile prugu Beograd — Zagreb, oštetile jedan tenk od 15 tona, digle u vazduh jedan teretni voz i na dužini od 2 km porušile telefonsko-telegrafsku liniju.

Poslije ovih akcija brigada se povukla u polazne baze, gdje je ostala nekoliko dana, a onda se sa ostalim jedinicama divizije prebacila u rejon Okučana. Na ovom maršu, na pruzi Kapela — Pleternica na brigadu je naišao oklopni voz, ali su ga borci zaustavili svežnjevim ručnih bombi. Tom prilikom iz šina je iskliznula lokomotiva. U vozu se nalazilo dvadesetak Nijemaca koji su koristeći mrak uspjeli pobjeći, ostavljajući jednog mrtvog, jednog ranjenog i nekoliko sanduka puščane municije.

Likvidacija uporišta u s. Gorjani imala je velikog odjeka u okolnim selima, a posebno u Đakovštini. Odmah iza toga nekoliko desetina domobrana, stupilo je u partizane. Najveći broj je zbog božićnih praznika došao na dopust i jednostavno se priključio jedinicama Brodske ili 18. brigade.

Odganizacijama KP i SKOJ-a, a i ostalim političkim organizacijama i političkim radnicima na ovom terenu, pružene su znatne mogućnosti političkog djelovanja među seoskim stanovništvom, a naročito među hrvatskim življem. Oživio je rad NOO, a isto tako i antifašističkih organizacija, koje su tu, u većini sela, i ranije bile formirane,

<sup>39</sup> To je najveći uspjeh čehoslovačke brigade »Jan Žižka«, Zbornik, t. V, knj. 22, dok. 105, str. 383—387.

<sup>40</sup> Zapovijest Štaba Brodske brigade od 22. XII 1943. god. Arhiv VII, reg. br 1-1, k. 1140.

ali zbog objektivnih razloga njihovo djelovanje se ograničavalo na krug najpovjerljivijih. Pored poboljšane situacije u odjeći i obući, moral i samopouzdanje boraca ogromno su porasli. U brigadu je stupilo 30 novih boraca — mahom omladinaca.

Nakon ove pobjede u znatnoj mjeri se pojačao politički rad u jedinicama i među borcima, koji su sad bili više zainteresovani za političke, vojne i ostale događaje. Najviše se diskutovalo o obrazovanju Nacionalnog komiteta (privremene vlade) i Teheranskoj konferenciji, a i o našim stavovima prema izbjegličkoj vladi i držanju Mačeka i HSS.

Likvidacijom uporišta u s. Gorjanima i akcijama na prugama i cestama završila se još jedna ratna godina. Brodska brigada uspješno je okončala prvo tromjesečje svoga postojanja. Uspješan razvoj NOR u Slavoniji povoljno je uticao na priliv novih boraca, pa je bilo moguće proširiti formaciju brigade na nivo kome se težilo otpočetak njenog postojanja. Na taj način i Brodska brigada se približila ostalim brigadama u Slavoniji a, što je najvažnije, njene mogućnosti su narasle u tolikoj mjeri da je sad bila sposobna da obavlja i teže zadatke.

Pored četiri bataljona, brigada je u svom sastavu imala: Izviđački vod, Jurišnu četvu (bila je to tada jedina jurišna četa u diviziji) Minobacačku četvu, Četvu za vezu, Sanitetski vod i Intendanturu brigade.

Bataljoni su u svom sastavu imali tri streljačke čete, Prateću četvu (sastavljenu od voda minobacača i voda mitraljeza), a nešto kasnije svaki bataljon je dobio i po jednu do dvije protivtenkovske puške.

Svaka četa imala je po dva voda sastavljena od tri desetine. Čete su brojale oko 60 boraca naoružanih puškama, automatima i sa 4—5 puškomitraljeza.

Najveći napredak je učinjen kod prištapskih jedinica. Pored čete za vezu, u znatnoj mjeri su ojačale i ostale prištapske jedinice. Sanitetska služba, na čelu sa Brankom Rukavinom, izrasla je u solidnu organizaciju, te su i oni



sve bolje obavljali svoju dužnost. U ovom periodu, od 89 ranjenika nijedan nije ostao neizvučen, a od 53 poginula izvučeno je 48.

Odmah poslije kapitulacije Italije u brigadu je stiglo i nekoliko muzičara, uglavnom iz Podvinja (kod Slavonskog Broda), te je brigada uskoro imala i svoju muziku. Na čelu grupe muzičara bio je Mika Pavelić<sup>41</sup> iz Podvinja. Unatoč mnogih manjkavosti, ova grupa je imala značajnu ulogu u životu brigade, a posebno u danima velikih naporezanja, dugih marševa, noćnih borbi i slično.

Na dan formiranja brigada je brojala 518 boraca, a od toga 41 član KPJ i 63 člana SKOJ-a. Na kraju 1943. godine, bilo je u brigadi preko 800 boraca, a od toga preko 200 članova KPJ i SKOJ-a.

Naročito je porastao broj skojevaca. Najveće zasluge za ovo mogu se pripisati čestim borbama u kojima su omladinci dokazivali svoju privrženost ciljevima NOR-a i Partiji. Ugled komunista je neprekidno rastao među borbama. Njihovo djelovanje se osjećalo u svim prilikama, u borbi i u vrijeme odmora i priprema za nove okršaje, u vojsci i u narodu. Pored isticanja u borbama, oni su prednjačili u učešću na mitinzima, pisanju parola i zidnih novina, radu diletantskih grupa, i izučavanju aktuelnih pitanja i njihovom prenošenju na ostale.

Početak nove ratne godine Brodska brigada je dočekala znatno ojačana ljudstvom i naoružanjem, organizovana i prekaljena sa iskustvom koje je sticala putem uspjeha i neuspjeha. To isto se može reći i za njeno rukovodstvo (na čelu brigade bili su komandant Đuro Prilika i komesar Duka Balenović). Učvršćena i ojačana, obogaćena iskustvima iz dotadašnjih borbi, sa rukovodstvom koje je umjelo da je vodi, Brodska brigada je predstavljala borbenu formaciju na koju se moglo sigurno računati.

<sup>41</sup> Pored harmonike u ovom sastavu su bili još i gitara, prim i bas.

## *Borbe oko Okučana*

Poslije pobjede NOV u 1943. godini i donošenja odluka na Drugom zasjedanju AVNOJ-a u Jajcu, u svijetu je snažno porastao ugled jugoslovenskog NOP. U zapadnim savezničkim zemljama sve se više širilo saznanje o izdajničkoj ulozi jugoslovenske izbjegličke vlade kralja Petra i četnika Draže Mihailovića. Pripadnici jugoslovenske kraljevske vojske u Egiptu pobunili su se protiv svoje komande i prešli na stranu maršala Tita i NOV Jugoslavije. Saveznička vrhovna komanda za Bliski istok počela je uskraćivati materijalnu pomoć četnicima i povlačiti svoje vojne misije od Draže Mihailovića. Istovremeno su uspostavljeni kontakti između Vrhovnog štaba NOVJ i savezničke komande na Sredozemlju. Partizanska delegacija otputovala je u Kairo, a odlučeno je da to učine i saveznici. Saveznici su počeli slati partizanima odjeću, obuću, oružje i ostali materijal, a svojom avijacijom ispomagati borbene pothvate NOVJ.

Imajući u vidu takav razvoj događaja, Nijemci su reagovali na svoj način. Bili su svjesni da je na oslobođenoj teritoriji dobro organizovan i vojnički pripremljen pokret. Sa tim pokretom mora se računati kao sa protivnikom koji djeluje divizijama i korpusima na cijeloj teritoriji Jugoslavije. Zato neprijatelj proširuje operacije na cjelokupnu teritoriju Jugoslavije. U to vrijeme sprema napad na Drvar i preduzima ostale mjere da bi se usporio razvoj NOP.

Nijemci su napadali na jednoj strani. Snage NOV spremale su se za svoju ofanzivu, koja je imala za cilj da se Nijemcima zadaju udarci tamo gdje se oni najmanje nadaju, i da se natjeraju da odvoje dio snaga sa pravaca kojima su napadali. To je bio najbolji način da se pomognu onim našim jedinicama, koje su dotad izdržavale pritisak nadmoćnih njemačkih snaga.

Zbog toga, posljednjeg dana 1943. godine, glavnina 3. udarnog korpusa NOVJ i dvije brigade 1. proleterskog korpusa NOVJ (ukupno 8 brigada, 5 odreda i 3 divizionu artiljerije formiranih u pet grupa) otpočela je banjalučku operaciju sa ciljem da zauzimanjem Banjaluke, Bosanske

Gradiške i Prijedora privuče na sebe dio njemačkih snaga iz istočne Bosne i time olakša odbranu 3. udarnog korpusa NOVJ koji je već duže vremena vodio teške borbe sa nadmoćnijim njemačko-ustaško-četničkim snagama.

Kako je postojala mogućnost da napadnutima u Banjaluci, odnosno ustašama u Bosanskoj Gradiški pokušaju pomoći raspoložive snage iz uporišta s lijeve obale Save, prije svega iz Okučana, 12. divizija je dobila zadatak da se prebaci iz okoline Slavenskog Broda u rejon Okučana i da odmah organizuje i izvrši<sup>42</sup> demonstrativan napad na uporište u Okučanima, a isto tako i da zaustavi neprijateljeve snage iz drugih garnizona, koje bi pokušale da preko Okučana pređu Savu i pomognu ustaškim i njemačkim jedinicama u Banjaluci.

Zbog toga već 28. decembra, Brodska brigada je krenula iz s. Paka, prešla Dilj i zanoćila u s. Brodski Zdenci. Već ujutru, nastavila je put preko s. Odvorci i s. Bilice u s. Bučje Brodsko i s. Zagrade, gdje je stigla u poslijepodnevnim časovima, zaustavila se i čekala noć, da bi se prebacila preko Orljave i pruge Kapela Batrina — Pleternica, pa ipak i pored svih mjera predostrožnosti na brigadu je naišao oklopni voz.<sup>43</sup> Iako iznenađeni borci su se brzo snašli i svežnjevima ručnih bombi su ga neutralisali. Pošto je posada, koristeći mrak, uspjela da pobjegne, brigada je bez gubitaka prešla prugu.

U prvi sumrak brigada je prešla Orljavu (kod vode-nice k. 112 na putu s. Bučje — s. Koprivnica) i željezničku prugu i stigla u s. Koprivnica, gdje je provela do iza ponoći. Prvih časova, 30. decembra, brigada je ponovo na maršu, a već ujutru, kod s. Vrhovci pod Gradom (na cesti Slavonska Požega — Nova Kapela), prešla je cestu i preko s. Skrabutnik okrenula prema s. Brestovac. Pješaćeći uskim planinskim stazama i koristeći živice i žbunove, ona je i ovaj dio puta uspješno prošla i stigla u s. Brestovac. Produžila je u pravcu Nove Gradiške i zanoćila u s. Baćin Dol, da bi idućeg dana u 2 časa neopaženo prošla

<sup>42</sup> Zapovijest Štaba 12. div. od 30. XII 1943. godine, Zbornik, t. V, knj. 77, dok. 132, str. 529.

<sup>43</sup> Zbornik, t. V, knj. 23, dok. 18, str. 63—64.

neprijateljeve položaje kod s. Cernik, a odatle, posle dugog lutanja došla u sela Katolička i Pravoslavna Sagovina.

Divizija se prebacila iz rejonu Slavenskog Broda u rejon Okučana, usiljenim maršem 30. i 31. decembra. Vrlo brzo, u toku jedne noći, veći dio jedinica divizije prešao je oko 50 km. Taj marš je bio jedan od najtežih marševa koje je brigada imala u toku rata. Pored susnježice i hladnoće, njega je usporavala i klizavica.

U to vrijeme jedinice 5. korpusa i 1. proleterskog korpusa podilazile su Banjaluci, a 31. decembra oko 22 časa otpočele su s napadom.<sup>44</sup> Početak napada bio je uspješan. Zauzet je Gornji Seher, a dio snaga je zauzeo Lauš i prodro do gradske opštine i Crne kuće.<sup>45</sup> Izuzimajući blok zgrada koji je bio posljednja prepreka do mosta na Vrbasu, gotovo sve ostale dijelove grada kontrolisale su snage NOV. U takvoj situaciji bilo je sigurno da će Nijemci i ustaše uputiti svoje snage u pomoć napadnutim uporištima.

Istu noć, gotovo u isto vrijeme, na lijevoj obali Save, jedan bataljon 18. brigade izvršio je demonstrativan napad na Okučane. Čehoslovačka i Brodska brigada isturene su na položaje odakle bi mogle zaustaviti neprijatelja sa pravca Nova Gradiška, a eventualno i iz Slavenskog Broda.

Novu 1944. godinu veći dio jedinica Brodske brigade dočekao je na položajima. Brigada je dobila zadatak da isturi jedan bataljon u šumu Vujanovac,<sup>46</sup> 2 km istočno od s. Medari, sa zadatkom da napadne neprijateljevu jedinicu s leđa, i s boka, u momentu kad ona naiđe na 1. bataljon Čehoslovačke brigade, koji će držati zasjedu na istočnoj ivici s. Gornja Trnava i s. Medari —• k. 128, a od ostala tri bataljona brigade obrazovana je divizijska rezerva, koja je smještena u s. Ratkovac. U zasjedu je određena i 18. brigada (bez jednog bataljona).

U uporištu Okučani nalazilo se 650 neprijateljevih vojnika 2. domobranske bojne 1. gorske pukovnije i dije-

<sup>44</sup> Djelom snaga napadnuto je i uporište u Bosanskoj Gradiški.

<sup>45</sup> Crna kuća je kaznionica i nalazi se u samom gradu.

<sup>46</sup> Zbornik, t. V, knj. 22, dok. 132, str. 531.

lovi ustaškog pripremnog bataljona. U svom naoružanju, između ostalog, imali su 40 mitraljeza.

Napad je izvršen gotovo iz pokreta i trajao je do 6 časova idućeg dana, kada su se jedinice povukle, jer nije bilo nikakvih izgleda da se nešto značajnije učini.

Rano ujutru svim jedinicama je naredeno da se povuku na nove položaje. Treći bataljon Brodske brigade, sa položaja iz šume Vujanovac, prelazi na liniju između s. Medara i s. Gornja Trnava, odakle, istog dana, vodi borbu sa dijelovima 901. oklopnog grenadirskog puka i tu ostaje do 14 časova.

Na novom položaju raspored bataljona je bio povoljan. Prva četa, 2 bataljona koja se nalazila na cesti između s. Medari i s. Gornja Trnava, odbila je dva juriša. U ovom joj je pomogla 2. i 3. četa, koje su se nalazile na položajima između s. Gornja Trnava i k. 127. Razvila se žestoka borba, u kojoj su se smjenjivali juriši i borba prsa u prsa sa borbama na odstojanju. Inicijativa je bila čas na jednoj, čas na drugoj strani. Na sreću, u više mahova, zbog velike hladnoće, nisu radili mnogi puškomitraljezi, te je tako vatrena moć slabila i kod jednih i kod drugih. Imajući pred sobom snage jačeg neprijatelja, bataljoni su se na pojedinim položajima borili samo onoliko koliko je to bilo svrsishodno. Kako je zemljište manevarsko, bataljoni su mijenjanjem položaja napadali neprijatelja čas s boka, čas s leđa, a manjim snagama s čela. Na taj način su Nijemci i ustaše nekoliko puta vršili pregrupisanje i novu organizaciju napada, ali su svaki put napadali u prazno. Borba je vođena sve do 14 časova. Do povlačenja, pod dosta teškim uslovima, došlo je zbog toga što su neprijatelju u pomoć stigli tenkovi<sup>47</sup> koji su, vrlo lako izmanevrisali prekope na cesti i zašli 1. četi s boka. Zbog premorenosti, poslije dugotrajnog marša i borbi tog dana, 3. bataljon se isto povukao i uveče priključio ostalim bataljonima u selu, gdje je i zanoćio. U isto vrijeme povukla se i Čehoslovačka brigada. Najteže je bilo Mađarskom bataljonu. Njega je 1. januara već u prvom naletu, s položaja zbacio njemački tenkovski bataljon.

<sup>47</sup> Samo na položaje Brodske brigade naišlo je nekoliko desetina tenkova.

Za to vrijeme u Banjaluci naše snage su još uvijek imale inicijativu. Idućeg dana zauzeta je gradska opština i Crna kuća, iz koje je oslobođeno 207 zatvorenika. Međutim jake snage Nijemaca još uvijek su čvrsto držale karnu u tvrđavi Kastel. Zbog toga su, drugog dana Nove godine, jedinice 12. slavonske divizije dobile nove zadatke. Već idućeg dana Brodska brigada, podijeljena u bataljone, krenula je u nove borbe. Zasjeđama, koje su se protezale 2 km južno od ceste Okučani — Nova Gradiška, pa do s. Katolička Sagovina, potpuno je prekinuta veza između neprijateljevih jedinica u Okučanima i Novoj Gradiški. Oko ovih garnizona potrgane su sve telefonsko-telegrafske linije, a željeznička pruga je porušena na više mjesta. Osamnaesta i Čehoslovačka brigada »Jan Žižka« sličnim napadima na obližnja uporišta izvršavale su svoj zadatak, vezivanjem neprijatelja za sebe i onemogućavanje slanja pomoći opkoljenim Nijemcima i ustašama u Banjaluku.

Tog dana Nijemci su ipak prodrli u Banjaluku, ali sa pravca Prnjavora. Zbog toga jedinice 12. divizije više nisu imale potrebe da vezuju snage neprijatelja i dobijaju drugi zadatak. Uveče se brigada povlači dalje od ceste. Prvi bataljon je noćio na položaju iznad s. Trnava, gdje je ostao do iza ponoći 3/4. januara, da bi se slijedećeg jutra sa ostalim bataljonima našao u s. Smrtići. Tog istog dana oko 8 časova brigadu su iznenada napali neprijateljevi tenkovi koji su upali u selo. Kako je bila iznenađena, brigada nije ni mogla da pruži otpor, nego se izvukla na okolna brda, a onda produžila u Katoličku Sagovinu. U toku noći neprijatelj je otvorio vatru na selo sa nekoliko artiljerijskih oruđa iz Nove Gradiške. Zbog toga se jedinice brigade izvlače iz sela i ujutru se ponovo vraćaju. Već u 18 časova istog dana krenule su u sela Adžanovci i Brđani Rešetarski kod Nove Gradiške. Odavde, preko s. Tisovac, brigada izlazi na brdo Maksimov hrast (k. 616). Na ovom putu borci izdržavaju vrlo hladnu oluju, a idućeg dana ponovo su na maršu. Osmog januara<sup>48</sup> brigada je već na pruzi Pleternica — Nova Kapela. Kod s. Sulkovci

<sup>48</sup> Izveštaj Štaba 12. divizije od 13. I 1944. godine. Zbornik, t. V, knj. 23, dok. 51, str. 202.

imala je manji okršaj sa posadom oklopnog voza. Zapaljena je zgrada željezničke stanice i tri teretna vagona. Na potoku Slatnik porušena je pruga i most, ali je neprijatelj idućeg dana popravio i jedno i drugo. Zbog toga brigada izdvaja dio snaga koje ponovo ruše prugu i most, a onda se sve jedinice preko Orljave prebacuju u sela Bučje, Lovčić i Stupnički Brod.

### *Povratak u okolinu Slavenskog Broda*

Zadržavajući se oko Okučana, a i zbog čestih borbenih dejstava koja su preduzimana, jedinice 12. divizije su skrenule pažnju na sebe, pa je neprijatelj zbog toga pojačao okolne garnizone i svakodnevno dovlačio nove snage, materijal i naoružanje. Pruga Beograd — Zagreb osposobljena je. Zbog toga Štab divizije donosi odluku da sve jedinice divizije prebaci na sektor Slavenskog Broda<sup>49</sup> radi rušenja pruge i napada na transportne vozove. Brodskoj brigadi se odmah ukazala prilika.

Obaviješten da će 11. januara iz Slavenskog Broda krenuti transportni voz natovaren topovima, bacačima, mitraljezima, municijom, odjećom, obućom i drugom vojnom opremom, praćen sa svega 50 njemačkih vojnika, Štab brigade donosi odluku da sa dva bataljona napadne ovaj transport. Zadatak su dobili 1. i 3. bataljon.

Na prugu je postavljena mina, a prije nego što je svanulo naišao je voz. Tom prilikom znatnije je oštećena lokomotiva i voz je zaustavljen, ali iz njega niko nije pružio otpor. Kad su se jedinice spustile na prugu i borci ušli u vagone, nađeno je samo jednodnevno sledovanje hrane i cigareta za neku od posada sa pruge. Od naoružanja nađen je jedan automat.

Napad na prugu ponovljen je i slijedećih noći, ali na drugim mjestima. Pruga je minirana, dok su se bataljoni sklonili u sela nešto udaljenija od pruge. Četrnaestog ja-

<sup>49</sup> U izvještaju Štaba 6. korpusa Štabu divizije moli da se jedinice prebace sa sektora Nova Gradiška — Okučani i zbog toga što se u tom kraju pojavio trbušni tifus. Zbornik, t. V, knj. 23, dok. 23, str. 75.

nuara brigada je preko s. Odvorci i s. Zdenci krenula cestom ka Slavonskom Brodu i pred noć stigla u sela Podcrkavlje i Grabarje, gdje je ostala do 16. januara.

Uveče 16. januara brigada je preko s. Vrhovina i s. Klokočevik, koja su još gorjela (tog dana su ih zapalili Čerkezi),<sup>50</sup> izbila na prugu nedaleko od s. Topolje. U zoru 17. januara na pruzi je postavljena još jedna zasjeda u jačini od dva bataljona. Četvrti bataljon je vršio obezbjeđenje od Slavenskog Broda, a 2. bataljon se nalazio u brigadnoj rezervi u s. Čelikovići. Odmah iza toga mineri su postavili mine na prugu u oba pravca. Miniranje je izvršeno tačno na sredini između željezničkih stanica s. Staro Topolje i s. Andrijevci.<sup>51</sup> Na tom dijelu pruge, po dužini, raspoređeni su 1. i 3. bataljon.

Za ovu akciju formirane su tri diverzantske grupe.<sup>52</sup> Pored miniranja transporta, zadatak ovih grupa je bio da spriječe dolazak oklopnih vozova napadnutom transportu u momentu kad on bude zaustavljen. Zbog toga je trebalo izvršiti nova rušenja. Ova rušenja trebalo je da budu izvedena nekoliko kilometara istočno i zapadno od postavljenih zasjeda 1. i 3. bataljona.

U vrijeme posljednjih priprema naišao je jedan kontrolni voz. Ispred njega je išla kompozicija sa oklopnim vagonima, a odmah iza njih i jedan transportni voz. Pošto je sve ovo propušteno, čekalo se do 7 časova da naiđe slijedeći transport. Slučaj je htio da su se dva transportna voza ukrštala upravo u visini bataljona i iznad postavljenih mina. Na taj način je stvorena idealna prilika da se u isto vrijeme, istim snagama i sredstvima, zaustave i unište dva transportna voza.

Ocjenjujući pravi momenat, diverzanti su na vrijeme aktivirali mine, ali unatoč snažne eksplozije oba voza su

<sup>60</sup> Šesnaestog januara 1944. godine njemačke jedinice iz Slavenskog Broda popalile su sela: Ježevik, Šušnjevac, Korđuševce, Klokočevik i Vrhovinu, Hronologija oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije, str. 658.

<sup>61</sup> Zapovijest Štaba 12. divizije od 19. I 1944. g. Zbornik, t. V, knj. 23, dok. 69, str. 296.

<sup>62</sup> Pre toga miniranje na ovom mjestu vršeno je i 17. I. Zbornik, t. V, knj. 23, dok. 61, str. 262. (Zapovijest Štaba 12. divizije od 16. januara 1944. godine).



produžila kretanje i uskoro se izgubili na svojim pravcima. Zaustavili su se na željezničkim stanicama Staro Topolje i Andrijevci.

Kasnije je ustanovljeno da je prilikom aktiviranja mina eksplodirao manji dio eksploziva. Od vatre koju su na transport otvorili borci 1. i 3. bataljona, a kasnije i 4. bataljona, neprijatelj je imao 30 ranjenih. Voz koji je išao prema Slavonskom Brodu zaustavio se u s. Staro Topolje. Iz njega se iskrcalo nekoliko stotina Nijemaca. Odmah su krenuli na bataljone Brodske brigade, koji su već bili u povlačenju. U međusobnom puškanju bilo je mrtvih i ranjenih na obe strane. Iz 1. bataljona poginuo je Dušan Kordić iz s. Lužana, a u 3. bataljonu jedan borac je ranjen u rame. Tog dana sa njemačkim tenkovima, na cesti s. Vranovci — s. Trnjani, vodila je borbu 18. brigada.

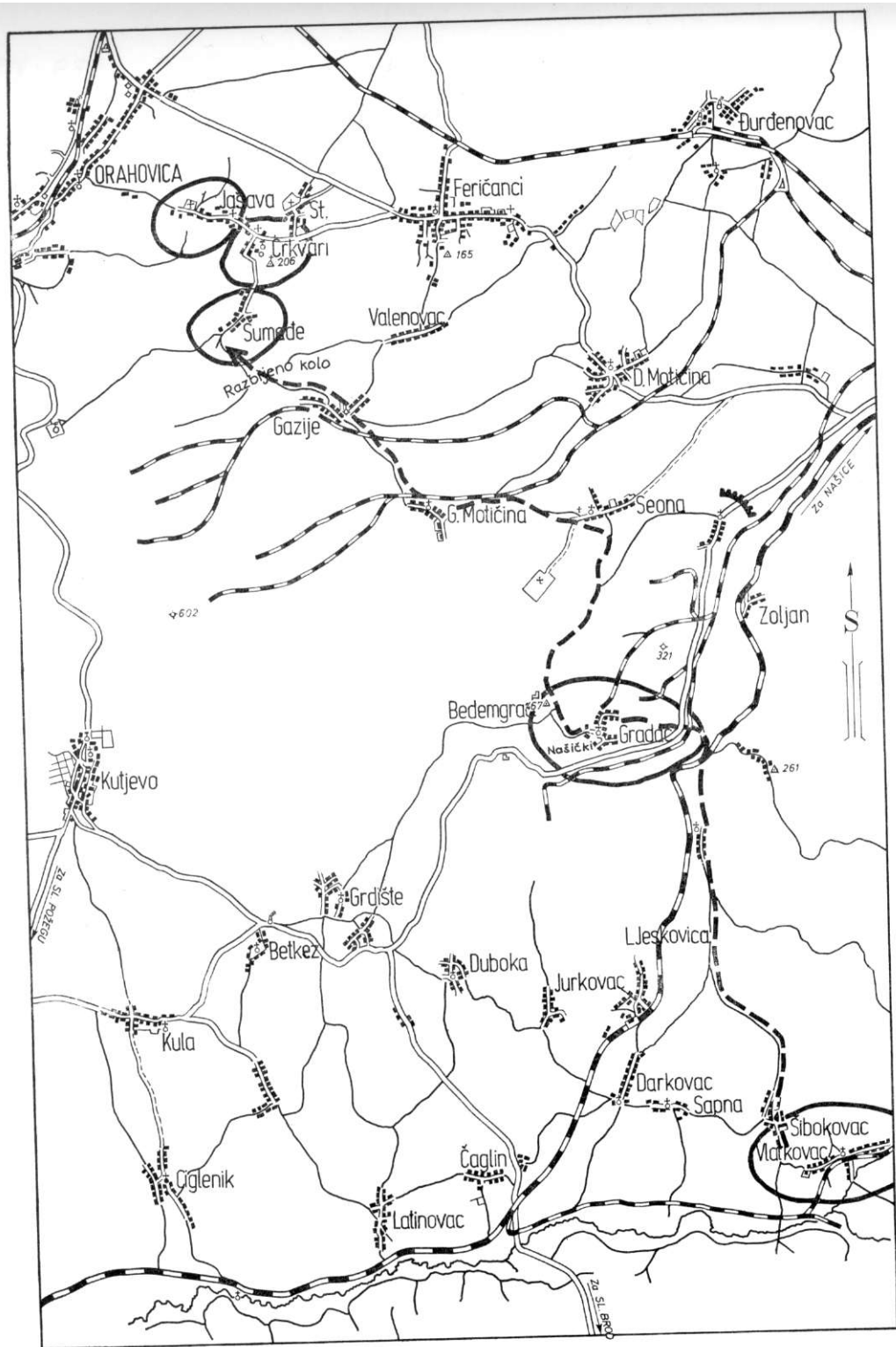
Brodska brigada se iza toga smjestila u Levanjsku Varoš, gdje je ostala nekoliko dana. Tu je ostala i u vrijeme napada 28. divizije na uporišta u selima Čaglin,<sup>53</sup> Poreč i Kulu. Napad na ova uporišta obezbjeđivale su jedinice 12. divizije, izuzev Brodske brigade, koja je bila na pravcu odakle se neprijatelj nije očekivao — davano je samo neposredno osiguranje brigade, a na položaje se nije izlazilo. Njena glavna orijentacija bila je uporište u Đakovu, a posada u ovom uporištu bila je i odviše slaba da bi se usudila sukobiti sa brigadom na otvorenom prostoru. Borbe 28. divizije trajale su nekoliko dana, a za to vrijeme Brodska brigada se odmarala. To je trajalo do 26. januara, kada je pokrenuta cijela divizija na marš dug preko 50 km, koji je vodio preko vrlo teškog terena. Cilj marša je bio sektor između Slavonske Orahovice i Našica.

Pred noć 26. januara brigada je stigla u s. Čenkovo i s. Imbrijevci. Idućeg dana je u selima Londžice. Rano ujutru 28. januara stigla je u sela Jošava, Crkvari, Šumeće nedaleko od Slavonske Orahovice. Tu ostaje do 6. februara obezbjeđujući se iz pravca Našica.

Tih dana je teško bombardovana Slavonska Orahovica, a i okolna sela. U s. Jošavi padale su bombe od 500 kg, pa ipak jedinice Brodske brigade nisu imale gubitaka. Kako se bombardovanje nastavljalo u više navra-

<sup>63</sup> Napad na Čaglin izvela je 17. brigada i zauzela ga.

DVODNEVNI MARS BRODSKE BRIGADE  
I DVA BATALJONA DILJSKOG ODREDA



ta i uvijek tamo gdje su bile naše jedinice, povedena je istraga i ustanovljeno da je podatke o razmještanju naših jedinica neprijatelju slao katolički pop iz Orahovice putem radio-stanice, smještene u zvoniku crkve.

Tih dana brigada je dobila manji kontingent engleske obuće i odjeće, tako se stanje, koje je bilo vrlo teško, djelimično poboljšalo.

Marš koji je divizija izvršila na sektor između Slavonske Orahovice i Našica ostao bi nezapažen da na 2. bataljon, koji je bio u prethodnici Brodske brigade, nije naišla jedna ustaška jedinica u jačini od oko 300 ustaša u odjeći<sup>54</sup> i obući sličnim partizanskoj. U borbi do koje je tom prilikom došlo, a koja je trajala nešto više od jednog sata, neprijatelj je na bojištu ostavio osam mrtvih, a onda se najvećom brzinom izgubio u pravcu Našica. Izvjestan broj mrtvih i ranjenih ustaša, koje su pripadale 16. ustaškoj bojni 2. gorske pukovnije, neprijatelje je odvuкао sa sobom.

Gotovo u isto vrijeme na glavninu brigade naišle su dvije kolone ustaša, koje su za nepun sat borbe razbijene i odbačene nazad u Našice. Neprijatelj je u toku dana pošao ka Čaglinu, ali je u tome spriječen nailaskom Brodske brigade. Taktiku presvlačenja i imitiranja partizanskih jedinica ustaše su i ranije vršile, ali nikad sa tako velikim jedinicama.

Kasnije, u narednim mjesecima: jedinice, komande mjesta i pozadinske jedinice imale su priliku da se sukobljavaju sa specijalno uvježbanim neprijateljevim grupama, tzv. »trupovima«<sup>55</sup> koje su se specijalno obučavale i osposobljavale za borbu protiv NOV, i to isključivo, u njenoj pozadini. Radi toga ovakve jedinice su se naoružavale lakim naoružanjem, prvenstveno automatima, a oblačile su se šaroliko u uniforme, odnosno civilna odijela da što više liče partizanskim jedinicama.

<sup>54</sup> Bilo je više pokušaja da se manje neprijateljeve formacije, oblačeći se slično našim jedinicama, ubace na oslobođenu teritoriju, radi diverzija, prepada i iznenadnih napada na štabove ili pozadinske jedinice i ustanove.

<sup>55</sup> Trećeg februara GS NOV i PO Hrvatske poslao je svim jedinicama raspis o pojavi trupova i o mjerama za suzbijanje njihovih dejstava na oslobođenoj teritoriji. Zbornik, t. V, knj. 24, dok. 8, str. 39—40.